

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OSMANLI MİMARİSİNİN BALKAN ÜLKELERİNDEKİ
YANSIMALARI ROMANYA-BÜKREŞ, YAŞ VE KÖSTENCE
ÖRNEKLERİ**

Mutlu İrem KARTLI

**Danışman
Prof. Dr. Celalettin BAŞYİĞİT**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YAPI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2014**

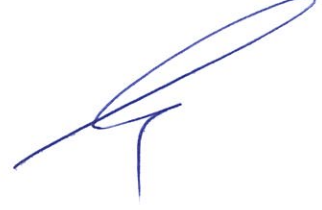
© 2014 [Mutlu İrem KARTLI]

TEZ ONAYI

Mutlu İrem KARTLI tarafından hazırlanan "**Osmanlı Mimarisinin Balkan ülkelerindeki yansıması Romanya-Bükreş, Yaş ve Köstence örnekleri**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Yapı Eğitimi Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Prof. Dr. Celalettin BAŞYİĞİT
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Şemsettin KILINÇARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ayşe AKKAŞ
Süleyman Demirel Üniversitesi

Enstitü Müdürü Prof. Dr. Ahmet ŞAHİNER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Mutlu İrem KARTLI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	3
3. BALKANLARDA OSMANLI TARİHİ.....	7
4. OSMANLI MİMARİSİ.....	9
4.1. Osmanlı Mimarisinde Plan.....	12
4.2. Osmanlı Mimarisinde Teknik ve Malzeme.....	15
4.3. Osmanlı Mimarisinde Cephe Düzeni.....	16
4.4. Osmanlı Mimarisinde Yapı Elemanları.....	22
4.4.1. Kapılar.....	22
4.4.2. Pencereler.....	26
4.4.3. Çatı örtüsü.....	28
4.5. Süsleme.....	29
5. BALKAN YARIMADASININ KONUMU VE COĞRAFYASI.....	32
6. BALKANLARDA GELENEKSEL MİMARİ.....	34
7. ROMEN MİMARİSİ.....	43
7.1. Romen Mimarisinde Plan.....	48
7.2. Romen Mimarisinde Teknik ve Malzeme.....	48
7.3. Romen Mimarisinde Cephe Düzeni.....	49
7.4. Romen Mimarisinde Yapı Elemanları.....	51
7.4.1. Kapılar.....	51
7.4.2. Pencereler.....	52
7.4.3. Örtü sistemi.....	53
7.5. Romen mimarisinde süsleme.....	53
8. BÜKREŞ, YAŞ VE KÖSTENCE'DE GELENEKSEL ROMEN MİMARİSİ.....	54
9. KARŞILAŞTIRMA VE SONUÇ.....	60
KAYNAKLAR.....	61
ÖZGEÇMİŞ.....	67

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

OSMANLI MİMARİSİNİN BALKAN ÜLKELERİNDEKİ YANSIMALARI ROMANYA-BÜKREŞ, YAŞ VE KÖSTENCE ÖRNEKLERİ

Mutlu İrem KARTLI

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Yapı Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Celalettin BAŞYİĞİT

1453 yılında İstanbul'un fethiyle imparatorluk haline gelen Osmanlı uzun yıllar birçok ülkeye hükmetmiştir. Asırlarca süren hükümdarlıkta Osmanlı toprak sınırlarını sadece Anadolu ile sınırlandırmayıp çok sayıda ülkeyi egemenliği altına almayı başarmıştır.

Bazı ülkelerin mimarisini oluştururken bazılarında da yenilikler getirmiştir. Böylece mimari geçmişten günümüze bir köprü vazifesi görmüş ve kültür geçişini sağlamıştır. Bu ülkelerde Osmanlı mimarisi ile çok sayıda sosyal, kültürel, ticari, dini ve eğitim amaçlı yapılar inşa edilmiştir. Bu yapılardan günümüze ulaşan nadir eserler olsa dahi Osmanlı İmparatorluğunun mimari mirası bir şekilde günümüze taşınmıştır. Balkanlar'daki Türk yapıları plan, kullanım amacı, cephe ve süsleme bakımından Osmanlı Türk mimarisinin bir parçasını oluşturmaktadır.

Çalışmada Osmanlı sınırları içerisinde yer alan, Eflak ve Boğdan'ın birleşmesiyle çekirdeğini oluşturan Romanya'nın başkenti Bükreş, Yaş ve Köstence şehirlerinde yer alan yapılarda Osmanlı mimarisinin yansımaları incelenmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler aynı dönemden farklı yapılar ve farklı dönemden benzer yapılar ile karşılaştırılarak irdelenmelerine yönelik sentez çalışmaları ile yapının mimarlık tarihi içindeki yeri ve önemini ortaya koyacağı gibi o çağların yaşam standartlarını ve gelişmişlik derecelerini belirlemeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Romanya, mimari yansıma, Osmanlı.

2014, 67 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

REFLECTIONS OF THE OTTOMAN ARCHITECTURE ON THE BALKAN COUNTRIES: EXAMPLES OF ROMANIA- BUCHAREST, IAS, CONSTANTA

M. İrem KARTLI

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Applied and Natural Sciences
Department of Construction Education**

Supervisor: Prof. Dr. Celalettin BAŞYİĞİT

In 1453, Ottoman that became the empire with the conquest of İstanbul, governed many countries for many years. At the centuries-long reign, Ottoman didn't limited the boundaries not only with Anatolia but also it managed to rule over a large number of countries.

While it was creating architecture of some countries, it brought innovations to some countries, too. Thus the architecture acted as a bridge from past to present and it provided culture transition. In these countries, a large number of structures which were for social, cultural, commercial, religious and educational were built with Ottoman architecture. Even rare of these structures survive today; somehow, architectural heritage of the Ottoman Empire was moved to the present day. Turkish structures in the Balkans form a part of Ottoman Turkish architecture in terms of plan, purpose of usage, facade and decoration.

In the study, reflections of Ottoman architecture on the structures which take place in Bucharest, Constanta and Ias the cities of Romania, which located within the boundaries of Ottoman and form the core with the unification of Wallachia and Moldavia, examined.

The data obtained as a result of the study will bring out both the importance of the structure in the history of architecture with synthesis studies which are related with contrastive research of different structures in the same period and similar structures in different periods, and it contributed to determine living standards of the ages and the degree of development.

Keywords: Balkans, Romenia, architectural reflexions, Ottoman.

2014, 67 pages

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Celalettin BAŞYİĞİT'e teşekkürlerimi sunarım.

3409-YL1-13 No`lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan aileme ve arkadaşlarıma sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Mutlu İrem KARTLI
ISPARTA, 2014

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Geleneksel Türk evlerine ait sofa tipleri-iç sofa tipi	13
Şekil 1.2. Geleneksel Türk evlerine ait sofa tipleri-dış sofa tipi	13
Şekil 1.3. Geleneksel Türk evlerine ait sofa tipleri-dış ve köşe sofa tipi	14
Şekil 2.1. Geleneksel konutlarda malzeme kullanımı.....	15
Şekil 2.2. Geleneksel konutlarda bağdadi tekniği	16
Şekil 3.1 Geleneksel konutlarda çıkma.....	17
Şekil 3.2 Geleneksel konutlarda çıkma.....	18
Şekil 3.3. Geleneksel evlerde sokak cephesi örneği	19
Şekil 3.4. Geleneksel evlerde avlu cephesi örneği.....	19
Şekil 3.5. Eyvan kemer uygulamaları	20
Şekil 3.6. Eyvan kemer uygulamaları.....	21
Şekil 3.7. Revak kemer uygulaması.....	21
Şekil 4.1 Geleneksel konutlarda avlu kapıları.....	23
Şekil 4.2. Geleneksel evlerde kilit.....	24
Şekil 4.3. Geleneksel konutlarda giriş kapısı.....	24
Şekil 4.4. Geleneksel konutlarda oda kapısı.....	25
Şekil 4.5. Türk evlerine ait pencere örnekleri.....	26
Şekil 4.6. Türk evlerine ait pencere örnekleri.....	27
Şekil 4.7 Tavan süslemesi	30
Şekil 4.8. Tavan süslemesi	30
Şekil 5.1. Balkan yarımadası.....	33
Şekil 6.1 Geleneksel Arnavut Evlerinden Genel Görünüm	34
Şekil 6.2. Geleneksel Bulgar Evlerinden Genel Bir Görünüm.....	35
Şekil 6.3. Geleneksel Bulgar Evlerinden Genel Bir Görünüm.....	36
Şekil 6.4. Geleneksel Makedon Evlerinden Genel Bir Görünüm	39
Şekil 6.5. Geleneksel Makedon Evlerinden Genel Bir Görünüm	39
Şekil 6.6. Geleneksel Sırp Evlerinden Genel Bir Görünüm.....	41
Şekil 6.7. Geleneksel Sırp Evlerinden Genel Bir Görünüm.....	41
Şekil 6.8. Geleneksel Sırp Evlerinden Genel Bir Görünüm.....	42
Şekil 7.1. Geleneksel Rumen Mimarisine Göre İnşa Edilen Konut Tipleri.....	44
Şekil 7.2. Geleneksel Rumen Mimarisine Göre İnşa Edilen Konut Tipleri.....	45
Şekil 7.3. Brancoveanu Stili ile inşa edilmiş bir bina örneği.....	45
Şekil 7.4. Neo Romanian Stili ile inşa edilmiş bir bina örneği	47
Şekil 7.5. Romanya'da Apartman Tipinde İnşa Edilen Konutlar.....	48
Şekil 7.5.1. Geleneksel Rumen Evlerinde Sundurma Örneği	49
Şekil 7.5.2. Geleneksel Rumen Evlerinde Sundurma Örneği	50
Şekil 7.5.3. Bükreş Meydanlarında Yer Alan Kapalı Sundurma Örneği	51
Şekil 7.6.1. Geleneksel Rumen Evlerinde Uygulanan Çatı Örneği.....	53
Şekil 8.1. Yaş şehrinde bulunan geleneksel konut.....	55
Şekil 8.2. Köstence şehrinde bulunan geleneksel bir konut.....	56
Şekil 8.3. Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut.....	57
Şekil 8.4. Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut.....	57
Şekil 8.5 Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut.....	58
Şekil 8.6 Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut.....	59
Şekil 8.7 Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut.....	59

1. GİRİŞ

Osmanlılar' ın XIV. yüzyıldan itibaren Balkan topraklarına doğru ilerlemesiyle, bölgede hakim oldukları yerleşim yerlerinin sayısı artmıştır. Böylece daha geniş bir alana yayılan ve sınırlarını genişleten Osmanlı, bölgede sivil ve dini olmak üzere bir çok yapı inşa etmiştir. Bu yapılar içerisinde camiler, medreseler, kervansaraylar, türbeler, han ve hamamların sayısı oldukça fazladır (Virmiça, 1999).

Osmanlılar' ın Balkan topraklarında yer alan Romanya ile bağlantıları, 1394 yılında Eflak bölgesinde Turnu Kalesi çevresinin alınması ile başlamıştır. Osmanlı hakimiyetine giren bu bölgede Romanya prenslikleri ile Osmanlı devletinin ikili anlaşmaları gereğince bölgeye Müslüman nüfusun yerleşmemesi ve dini inşalar yapılmamasına karar verilmiştir. Ancak zaman içerisinde bu kararlar değişmiş ve diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi bu bölgede de bir çok yapı inşa edilmiştir. Bu yapılar çoğunlukla dini yapılardan yani medreselerden oluşmaktadır (Akın, 2001).

Osmanlı hakim olduğu bölgelerde, ardında büyük bir tarihi miras bırakmıştır . Bu arkeolojik ve tarihi eserlerden birçoğunun yok olmasına karşın, günümüze kadar korunan eserlerde mevcuttur (Bozkurt, 2008).

Günümüze ulaşan eserlerin incelenmesi ve irdelenmesi kültürel açıdan oldukça önemlidir. Öyle ki, bu sentezler yapının mimarlık tarihi içindeki yeri ve önemini ortaya koyacağı gibi o çağların yaşam standartlarını ve gelişmişlik derecelerini belirlemeye de yardımcı olmaktadır (Ayverdi, 1979; Karamağralı, 2000).

Osmanlı İmparatorluğunun ürünü olan bu değerlerin korunması, geliştirilmesi ve irdelenmesi konularında son yıllarda giderek artan bir araştırma eğilimi görülmektedir. Bu kapsamda mimari mirasımızın gelecek nesillere aktarılması konusunda da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bunlar genellikle Osmanlı etkisi ile yapılan camilerdir.

Bu tür çalışmalarda temel ve en güvenilir kaynak kuşkusuz yapıların kendileridir. Günümüze kadar ulaşan bu yapıların incelenmeleri mimari biçim ve yapım teknikleri, estetik ve sanat değerlerini tüm ayrıntıları ile sergileyecektir.

Osmanlı Türk mimarisinin Romanya-Bükreş, Yaş ve Köstence'de inşa edilen yapılar üzerindeki yansımaları belirlemek üzere yapılar plan tipleri ve yapısal özellikleri bakımından sınıflandırılarak incelenecektir.

Çalışmada elde edilen veriler sentezlenerek Romanya'nın başkenti Bükreş, Yaş ve Köstence'nin topoğrafyası ve tabii şartları, Osmanlı yapılarının mimari özellikleri, kullanılan malzeme ve teknikler, evlerin tipolojisi, çatı örtüleri, mimari elemanlar, cephe düzeni ve aynı şekilde Romen yapılarının mimari özellikleri verilecektir.

İnceleme sonucunda yapılar görsel olarak da belgelendirilip çalışmaya eklenecektir. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin irdelenmelerine yönelik sentez çalışmaları ile yapının mimarlık tarihi içindeki yeri ve önemini ortaya koyacağı gibi o çağların yaşam standartlarını ve gelişmişlik derecelerini belirlemeye katkıda bulunacaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Romanya’da Osmanlı kültürünün etkisi detaylı çalışmayı gerektirmektedir. Bu çalışma bir çok alanda yapılmakla birlikte mimari alanda da geniş bir yer kaplamaktadır. Bir çok alanda Osmanlı etkisi görüldüğü gibi bunların bir kısmı henüz araştırılmamıştır. Ancak Osmanlı etkisi ile yapılan camiler araştırılıp, Romen mimarisindeki Osmanlı etkisi tespiti çalışılmıştır (Karamağaralı, 2000). Eski yerleşim bölgelerinde günümüze kadar ulaşan ve kullanımı devam eden camiler yer almaktadır. Bunların dışında hanlar, hamamlar, medreseler ve tekkeler olduğu bilinmektedir. Bazı yapılarda onarım çalışmaları yapılmıştır. Dobruca bölgesinde yer alan yapılarda ortak mimari özelliklerin olduğu tespit edilmiştir (Yazar, 2000).

Bizans döneminden kalıp, tamir görmüş ya da Osmanlılar tarafından yapılmış kaleler daha eski tarihlere gitse bile mescid, hamam, han ve konut türü yapıların hemen hemen çoğu sonradan yapılmış tamir ve değişiklikleri de düşünmek koşuluyla, 17 yy sonrasındandır (Kuban, 2007).

Eski bir Türk yurdu olan bölgede, asırlarca devam eden Türk hakimiyeti, ardında büyük bir tarihi miras bırakmıştır. Arkeolojik ve tarihi bir çok eser bulunan Romanya’da han, hamam ve türbelerin sayısı oldukça fazladır (Bozkurt, 2008).

Balkanlardaki Türk yapıları plan, hacim biçimleniş, kullanılan malzeme ve teknik, cephe düzeni ve süsleme bakımından Osmanlı Türk mimarisinin bir parçasını oluşturmaktadır. Balkan ülkelerindeki Türk eserleri, çoğunlukla Erken ve Klasik Dönem Osmanlı Mimarisinin özelliklerini taşıırken, Anadolu’daki yapılarla bir çok bakımdan ortak ve benzer özelliklere sahiplerdir (Çakıcı ve Er Akan, 2009).

Kültürel çevrelerin korunması yönelik bilinçlenme arttıkça birçok şehrin tarihi dokusu ve mimari geçmişi incelenmeye başlanmıştır. Çalışmada Mudurnu şehrinin tarihi kent dokusu ve mirası incelenmiştir. Ayrıca koruma bilincinin

artırılması ve sivil mimarlık örneklerinin sürdürülebilir kullanımının sağlanması amacıyla çeşitli öneriler de sunulmuştur (Koçan, 2012).

Kayseri’de yer alan ve mimari unsuru oluşturan geleneksel Kayseri Evleri’nden yola çıkılarak Kayseri’nin bütünü göstergebilimsel olarak farklı anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Kent tarihsel bir bakış yerine, farklı bir açıdan ve düz anlamların yanısıra yananlamsal düzeyde de yorumlanmaya çalışılmıştır(Topçu Doğan, 2005).

Isparta da yer alan tarihi evlerden bazıları günümüze kadar ulaşabilmiştir. Ancak bu evler zaman içerisinde çeşitli tahribatlara ve hasarlara maruz kalmıştır. Bu nedenle orijinal yapısı bozulmuştur. Çalışma da Isparta da yer alan tarihi evlerin mekansal özellikleri verilmiştir. Özellikle farklı giriş tipine sahip yapılar üzerinde durulmuştur (Demirci, 2009).

Osmanlı Dönemi geleneksel konutlarının yaygın olarak yer aldığı Bursa şehri, Osmanlı Döneminde başkentlik yapmasından dolayı geleneksel konut yönünden ilk ve öncü örneklerle sahiptir. Çalışmada Osmanlı Döneminde inşa edilen ve geleneksel konut olarak adlandırılan yapıların cephe özellikleri örne bir mahalle üzerinde incelenerek, tarihsel kimliğini sürdürebilmesi açısından yapılarda meydana gelen bozulma, tahrip ve değişim süreçleri tespit edilmiştir (Perker, 2012).

Sedat Hakkı Eldem ve Frank Lloyd Wright’ın mimari alanda ki ortak düşüncesi ulusal kimlik kurgusunun ülkelerine özgü bir mimarlık hakkında olmasıdır. Birbirlerini tanımayan ve farklı ülkelerde doğup büyüyen iki mimarın ortaya koydukları ürünlerde düşüncelerinin sonucudur. Çalışmada iki mimarın kendi ülkeleri için önerisi olan “Türk Evi” ve “Organik Mimari” doğrultusunda “Prairie Evler” i karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Yöntem olarak öncelikle iki mimarında içinde doğup büyüdükleri toplumsal çevre incelenmiş ardından kendi önerileri karşılaştırılmıştır (Korkmaz, 2008).

Bulgaristan'daki Türk Eserlerinde, Erken ve Klasik Dönem Osmanlı duvar süslemelerinin yanı sıra, yaygın bir şekilde Batı anlayışında yapılan duvar resimleri de mevcuttur. Bu süslemeler genellikle taş, tuğla, alçı ve sıva üzerine yapılmıştır ve her biri değişik anlamlar içermektedir. Çalışmada yaygın olarak 19 yy. da ki Batı anlayışı ile yapılan duvar süslemeleri üzerinde durulmuştur. Yapıların, duvar resimlerinde seçilen konular, kullanılan teknikler, üslup özellikleri ve mimaride kullanıldığı yerler detaylı bir şekilde yer verilmiş olup, Türkiye'de duvar süslemesi olan yapı örnekleri ile karşılaştırma yapılarak benzer ve farklı özellikleri ortaya koyulmuştur (İbrahimgil, 2007).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan ve farklı kültürden birçok topluma ev sahipliği yapan Midyat şehri, sahip olduğu geleneksel dokusunun büyük çoğunluğunu günümüze kadar korumayı başarmıştır. Ancak hızla artan nüfus ve buna bağlı olarak ortaya çıkan çarpık kentleşme şehrin geleneksel dokusunu korumasına ket vurmuştur. Çalışma kapsamında Midyat kentsel sit alanındaki 119 geleneksel konutta incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeye göre evlerin genel yerleşim özellikleri, plan düzeni, cephe düzeni ve yapısal sistemi hakkında veriler sunulmuştur. (Dalkılıç ve Aksulu, 2005).

Araştırmacılar tarafından bir çok yönü ile incelenen tarihi Bayburt evlerinin plan tipolojisi bakımından pek fazla incelenmediği görülmüştür. Bayburt evlerinin tüm özellikleri ile ortaya koyulması için bir aşama olan tipolojik özellikler çalışmada araştırılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen evlerde dikkat edilen unsurlar mekanların örgütlenme biçimleri ve bu örgütlenmeyi etkileyen faktörlerdir. Çalışma verileri analiz edildikten sonra incelenen Bayburt evleri üç ayrı plan şemasına göre sınıflandırılmıştır(Uçar, 2008).

Sakarya ve çevresi Osmanlı Dönemi'nde çok fazla göç alan bir bölgedir. Zaman içerisinde göçlerle birlikte konut mimarisinde artış gözlenmiş ve geleneksel evler ortaya çıkmıştır. Ancak bölge 1. Derece deprem kuşağında yer aldığı için yapıların bir çoğu hasar görmüş ve hatta yok olmuştur. Plan ve işlevsellik bakımından geleneksel konut mimarisi ile örtüşen evler, süsleme açısından dönemin başkenti İstanbul'u yansıtmaktadır. Bununla birlikte Batılılaşma etkisi

ile evlerde Barok, Rokoko, Ampir ve Neo-Klasik tarzlar uygulanmıştır (Çetin, 2010).

Çalışmada Erzurum evleri malzeme, teknik, biçimsellik, plan ve cephe gibi bir çok yönden incelenmiştir. Ayrıca örtü sistemleri ve süsleme özelliklerine de yer verilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Erzurum evlerine has genel özellikler ortaya koyulmuştur. Çalışma sonucunda günümüzde Erzurum evleri diye adlandırabileceğimiz evlerin, sit alanı olarak belirlenen alandaki yapılar olduğu ortaya koyulmuştur (Gündoğdu, 2010).

Erzurum tarih boyunca bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Bölgede halk, kendi değerlerini ve mevcut şartları kullanarak çok üst bir mimari tarz ortaya koymuştur. İç avlulu tandirevli plan tipinden ele alınan Erzurum evleri plan tipi olarak geleneksel evlerden uzak olmasına rağmen, ana yapı ve kullanım ilkeleri bakımından Türk evinin genel özelliklerini tam manası ile yansıtmaktadır (Yılmaz vd, 2003).

Mimarlık tarihi boyunca bilinen bezeme sanatı, zaman içerisinde Barok, Rokoko, Art Noveu gibi bir dönemin üslupları ile birlikte süsleme olarak nitelendirilmiştir. Bezeme uygulamalarında dönemin var olan malzemelerinden yararlanılmıştır. Bezeme sanatında ölçü, oran, biçim, denge, birlik ve renk önemli hususlardır. Ancak günümüzde bu nitelikler gözardı edilerek karmaşık uygulamalar göze çarpmaktadır. Çalışmada bugünün bezeme anlayışı yitirilen değerler açısından sorgulanmaktadır (Aydın, 2004).

3. BALKANLARDA OSMANLI TARİHİ

1453 yılında İstanbul'un fethiyle imparatorluk haline gelen Osmanlı uzun yıllar birçok ülkeye hükmetmiştir. Tarih boyunca egemenliği altında olan Anadolu'nun yanı sıra Balkanlar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi ülkeleri de kendine bağlamayı başarmıştır (Er Akan ve Çakıcı, 2009).

Osmanlı, geniş bir coğrafyaya hakim olmasına karşın ağırlıklı olarak Orta Asya, Anadolu ve Balkanlar ekseninde bulunmuştur. Balkanlar, Avrupa'nın güneydoğusunda bulunan ve Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Türkiye'nin bir bölümünü içine alan bir yarımadadır. Bu yarımada adını dahi Türkçe'den almış ve tarih boyunca Türk, Slav ve Germen Türklerinin karşılaşmalarına sahne olan bir bölgedir (Artun, 2013).

Osmanlı Balkan ilişkilerinin temelleri ilk olarak Osmanlı'nın kuruluş yıllarında Balkanlara ayak basması ile başlamıştır. O dönemde Osmanlı Çanakkale Boğazı'nı geçerek Gelibolu'ya adım atmış ve böylece fetih hareketi başlamıştır. Bu esnada Moğol istilasından kaçan Türkmen aşireti Balkanlara geçerek Dobruca yakınlarında 10-12 bin kişilik bir İslam topluluğu oluşturmuştur (Artun, 2013).

Fetihler esnasında Balkan devletlerinin siyasi çatlakları Osmanlı'nın işini kolaylaştırmış ve Rumeli Anadolu'dan yoğun bir Türk göçü almıştır. Böylelikle Müslüman nüfusun sayısı belirgin bir şekilde artmıştır (Kaya, 2006).

Bölgede, siyasi gelişimini tamamlayan Osmanlı zaman içerisinde kültürel açıdan da gelişmeye başlamış ve bu gelişim yeni ihtiyaçları doğurmuştur. Öyle ki, yeni yerleşim yerlerinde olabilecek en önemli ihtiyaçlar yol, köprü, altyapı, han, hamam, hastane, cami, medrese ve eğitim kurumlarıdır. Bu ihtiyaçların karşılanması dahilinde bölgede mimari açıdan bir düzen, yani şehircilik oluşmaya başlamıştır (Kaya, 2006).

Balkanlarda bulunan bir çok şehir Osmanlı döneminde şehir haline gelmiştir. Bölgede inşa edilen han, hamam, kervansaray, köprü vb yapılardan sayıları az olsa da günümüze ulaşan eserler mevcuttur. Müslüman nüfusun yoğunluk göstermesinden dolayı bölgede dini yapılar yaygındır. Buna ek olarak Hristiyan halkın bir bölümünün din değiştirip Müslüman olmalarından dolayı da dini yapılar yeniden şekillenmiş ve sayıları artmıştır (Artun, 2013).

Osmanlı ve Balkanlar uzun yıllar bir arada yaşamışlardır. Osmanlılar hakim oldukları süre boyunca, Anadolu ve Orta Asya kültürünü bölgeye taşımışlardır. Osmanlılar Balkan kültürünü etkiledikleri kadar Balkan kültüründen etkilenmiştir. Bu sebeple iki taraf arasında her açıdan bir kültür alışverişi meydana gelmiştir. Bunun sonucunda Anadolu kültüründen farklı bir Balkan kültürü meydana gelmiştir. Günümüzde de bu ortak kültürün izleri görülmektedir (Artun, 2013).

4. OSMANLI MİMARİSİ

Osmanlı Devleti, geniş topraklara uzanan hakimiyeti boyunca bir çok milletin mimari yapısına etki etmiş ve etkilenmiştir. Bu etki süresince bazı milletler ile daha fazla etki içerisine girmiş ve sonuçta bu etkileri sentezleyerek kendi mimari kültürünü oluşturmuştur.

Osmanlı mimari hakimiyeti, 14. yy'dan 20.yy'ın başlarına kadar uzun yıllar etkili olmuş ve inceleme açısından 3 ana dönemde sınıflandırılmıştır. Bu dönemler; Erken Dönem (14yy-15yy), Klasik Dönem (15yy-17yy) ve Batılılaşma Dönemi (17yy-19yy) dir (Kuban, 2007).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde kendini gösteren Erken Dönem Mimarisi, devletin siyasi yapılanmasından dolayı İznik, Bursa ve Edirne yapıları tarafından temsil edilir. Erken Dönem Mimarisi özellikle taş işçiliği bakımından zengindir. Osmanlı Mimarisi'nin ilk temelleri bu dönemde atılmış ve kubbe geleneği ortaya çıkmıştır (Kuban, 2007).

Klasik Dönem Mimarisi ise üç yüzyıllık geniş bir dönemde, Osmanlı imparatorluğun tamamında etkili olmuştur. En parlak örneklerini ise İstanbul'da vermiştir. Bu dönemin mimarisini oluşturan yapılar genellikle, dini ve kamusal yapılardır. Öyle ki, özel mülkiyet anlayışı olmadığından sivil mimariye ait yapılar pek göze çarpmamaktadır. Bu dönemde, Erken Dönemin mirasçısı olarak kubbe geleneğini sürdürülmüş ve Erken Dönemin sonlarında ortaya çıkan merkezi plan şeması geliştirilmiştir. Birçok kaynak tarafından 16 yy Osmanlı Mimari'sinin en parlak dönemi kabul edilmektedir. Bunun başlıca nedenleri; Osmanlı'nın sınırlarını giderek genişletmesi ve güçlenmesidir. Güçlenen Osmanlı, kültürel gelişimi desteklemiş ve sanatsal imarın oluşmasına ön ayak olmuştur. Klasik Dönem Mimarisi, gündelik ihtiyaçlara cevap verebilecek tarzda binaların inşasından oluşmaktadır. Nitekim yapılarda işlevselliği koruyarak sadelikten yana olunmuştur. Tüm bunların yanı sıra cami mimarisi ortaya çıkmış ve camilerde kubbeli ve yan kubbeli örtü sistemi

kullanılmıştır. Bu dönemde kullanılan yapı malzemeleri küfeki taşı ve mermerdir (Varoğlu, 2013).

Batılılaşma Dönemi'nde ise, diğer iki döneme göre farklılıklar mevcuttur. 18.yy.da Lale Devri ile Osmanlı Devleti'nde batılı yaşam tarzı benimsenmeye başlamış ve dolayısıyla bu kabulleniş mimaride de batı etkisini hissettirmiştir. Bunun sonucunda Klasik Osmanlı mimarisinin etki alanı daralmış ve bir süre sonra da klasik anlayış yerini tamamen batılı üsluplara bırakmıştır. Bu üsluplar arasında barok, rokoko, neogotik ve amper üslupları etkin olmuştur. Mimari kamusal alanda hizmet vermeyi bırakıp bireye hizmet etmeye başlamıştır (Demiriz, 2013).

Osmanlı mimarisinin güzel ve büyük yapılarına bakıldığı zaman, yapılarda dikkat çeken bir mimari tarzın varlığı görülmektedir. Osmanlı yapılarında uygulanmış olan mimari usullerin başında yapıların güzel görünümlü ve heybetli olarak inşa edilmesi gelmektedir. Yapılan mimari eserlerin yapı özelliklerinin gösteriş ve inceliğine son derece dikkat ve titizlik gösterilmektedir. Dönemin mimarları, Osmanlı' nın hakim olduğu bölgelerde inşa ettikleri yapılarda yenilik çabası içerine girmişler ve yapı şekillerini istedikleri biçimde bir diğerine ekleyerek yeni yapılar oluşturmuşlardır. Yavaş yavaş şekillenen ve oturan bir usul oluşmaya başlamış ve sonunda Osmanlı mimari usulü meydana gelmiştir(Demiriz, 2013).

Birçok yönden yenilik ve değişim getiren bu mimari usul, genel olarak biçim ve birleşim bakımından, özgünlüğünü zengin örneklerle ortaya koyduğu gibi, uluslar arası bir nitelik taşıyan sütun, kubbe, kemer, pandantif, tromp ve süsleme örnekleri ile yapılara kazandırdığı orantıyla da farkını ortaya koymuştur. Ayrıca, birçok yapıda kaplama veya mozaik çini sanatı, renk ve teknik yönlerden erişilmez nitelikler taşımaktadır (Ovalıoğlu vd, 2011).

Bilinen usullere yeni şeyler eklenmesinin yanı sıra, yeni usullerde ortaya konulmuştur. Bunların başında baklavali sütun başlıklarını, sivri kemerleri ve damarlı kubbeleri sayabiliriz. Osmanlı mimari usulleri gereğince yapılarda

çeşitli genişlikte kemerler yapılması da uygundur. Ancak, bu kemerler arasında bırakılan mesafelerin uygun uzunlukta olması gerekmektedir. Yapılarda değişik boylarda kemerlerin kullanılması estetik açıdan yapıya hoş bir görüntü vermektedir. Osmanlı hakimiyeti içerisine giren bölgelerde kemerlerin çizgisi genelde sivridir ve bu usul dini ve sivil bir çok yapıda kullanılmıştır.

Osmanlı mimarlık usulleri genel olarak üç kısımda incelenir. Birincisi, konik, ikincisi; düz ve sonuncusu ise mücevher süslü usul olan mimarlık usulleridir. Bunlardan genel olarak bahsedecek olursak; konik usulde sütun yerine konik şeklinde oyulmuş dört köşeli direkler yapılır ve bu direklerin bir kesiti olup, altında baklava gibi bir koni şekli işlenir. Bu mimari usul son derece sade inşa edilmesi istenen yapılarda kullanılır (Ovalıoğlu vd, 2011).

Düz mimari usulde de sadelik söz konusudur. Bu usulle yapılan direkler sütun gövdesi ile daire şeklinde bir ayaktan ve başlıktan oluşur. Bu başlıklar üzerine baklava şekilleri çizilmiş ve ters piramit görüntüsü göze çarpmaktadır. Bu usulde oyma ve nakış şeklinde hiçbir süsleme yoktur.

Mücevher süslü usul ise, adından da anlaşıldığı gibi mimari usuller arasında en süslü ve gösterişlisidir. Yapılarda gösteriş istenen yerlerde uygulanır. Oyma ve nakış gibi her türlü süslemeye açıktır. Kristal şeklinde süslemelerinden dolayı bu ismi alan ve normal yapıların sadece iç mekanlarına uygulanan bu usulde, kristal süslemeler kubbelere, küçük bölümlere, kornişlerin yaylarına ve merdiven ayaklarının yan kısımlarına yapılır. Ek olarak, Osmanlı mimarisinde genel görünümüne göre yapı esasları dikey olarak tasarlanmaktadır (Ovalıoğlu vd, 2011).

Osmanlı mimari usullerine göre süslemeler genel olarak, nakış veya boyama ile yapılır. Bu süslemelerin yapının kısımlarını istenildiği gibi göz alıcı hale getirmesi için son derece birbirinden ayrı renkler ile uygulanması ve titizlik gerektiren bir çalışma yapılması gerekir.

Tüm bunlara ek olarak, mimarlık usulleri, öncelikle Mısırlıların kaba yapıları, ardından Yunanlıların Dorik, İyonik ve Korent adlarıyla söylenen mimari usulleri ve sonrasında Osmanlıların Konik, Düz ve Mücevher Süslü usulleri ile ortaya konmuştur. Gelişen mimarlık usulleri içerisinde diğer toplumların mimari usullerini hafife almamak şartı ile araştırmalar ve bulgular göz önüne alındığında Osmanlı mimari usullerinin mimarlık etkileri açısından daha üst dereceye sahip olduğu açıkça söylenebilir.

4.1. Osmanlı Mimarisinde Plan

Geleneksel Osmanlı Mimari yapılarında plan tipleri; iklim koşulları, yöresel alışkanlıklar ve ekonomik koşullar dahilinde de şekillenmiştir. Bunlara ek olarak bölge halkının yaşam biçimi de içinde bulunduğu döneme ve bölgeye göre plan tiplerinin oluşmasına etki etmiştir.

Geleneksel Türk evleri incelendiğinde, genellikle evler oda ve sofa olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır (Köse, 2005). Zaman içerisinde varolan plan tipine yeni bölümler eklenmesiyle yeni plan tipleri oluşturulmuştur. Bu plan tipleri; sofasız plan tipi, dış sofalı plan tipi, iç sofalı plan tipi ve orta sofalı plan tipleridir (Eruzun, 1989).

Sofasız plan tipi, çadır düzeninden sonraki ilk uygulama olarak bilinir. Burada avlu sofa görevi görür ve pencereler avluya açılacak şekilde inşa edilerek yapının aydınlanması sağlanır. Anadolu'da yaygın olarak kullanılan bu plan tipinde, en üst katta odalar merdivenler ile avluya bağlanır ve odaların önünde balkon şeklinde açıklıklar mevcuttur (Korkmaz, 2008).

Dış sofalı plan tipi ise, sofasız plan tipinin bir sonraki aşamasıdır. Dış sofalı tek odalı veya dış sofalı iki odalı olarak uygulanır (Eldem, 1955). Üstü örtülü olarak kullanım alanına göre, yalnız bir yüzü açık kalacak şekilde etrafı odalarla çevrildiği gibi, iki ya da üç yüzü de açık bırakılabilir (Eruzun, 1989).

İç sofalı plan tipinde sofa, yapının açık yüzünün pencerelerle kapatılması ve bu alanın en çok iki yüzü ışık görecektir şekilde odaların arasına alınması ile oluşturulur (Eruzun, 1989). Odalar, sofanın her iki yanına yerleştirilir (Demirci, 2009).

Orta sofalı plan tipinde, ortak kullanım alanının cephe ile ilişkisi kesilir. Sofa ortada yer alır ve dört tarafı odalar ile çevrilir (Korkmaz, 2008). Şekil 1.1.'de Geleneksel Türk Evleri'ne ait sırası ile iç sofalı, dış sofalı ve dış köşe sofalı sofa tipleri görülmektedir.

Şekil 1.1. Geleneksel Türk evlerine ait sofa tipleri-İç sofa tipi [Akın ve Özen, 2010]

Şekil 1.2. Geleneksel Türk evlerine ait sofa tipleri-dış sofa tipi [Akın ve Özen, 2010]

Şekil 1.3. Geleneksel Türk evlerine ait sofa tipleri-dış ve köşe sofa tipi [Akın ve Özen, 2010]

Bunlara ek olarak mahremiyetin ön olana çıktığı yerlerde yapı tiplerinin iki bölümlü olduğu görülür. Bu yapılar genellikle bölgenin resmi ya da dini görevlilerine ait yapılardır ve genişliği kullanım şartlarına göre değişen, haremlik ve selamlık olarak bilinen iki kısmı mevcuttur. Bu yapılara iki ayrı kapıdan girilir ve iki ayrı sofaya sahiptirler (Yıldırım ve Hidayetoğlu, 2009). Midyat evleri bu plan tipine uygun örnekler teşkil eder (Dalkılıç ve Aksulu, 2004).

Geleneksel Türk Evlerinde mimari şemada giriş katı genellikle sağır duvarlardan oluşur. Yapının bu bölümü depo, ahır ve samanlık olarak kullanılır. Yine mahremiyeti ön planda tutarak, bahçe duvarları da içeriği göstermeyecek şekilde yüksek inşa edilir. Asıl yaşam üst katlardadır (Yıldırım ve Hidayetoğlu, 2009).

Plan tiplerini tercih sıralarına göre ele aldığımızda, yaygın olarak iç sofalı plan tipinin kullanıldığı görülür. Ardından dış sofalı plan tipi yaygınlık gösterir ve Akdeniz bölgesinde kullanıldığı bilinmektedir. Ek olarak, Isparta evleri dış sofalı plan tipine uygun örnekler teşkil eder. En nadir görülen plan tipi ise orta sofalı

plan tipidir. Bu tip uygulamalar genellikle Akdeniz, Ege, Marmara ve İç Anadolu'nun güneye bakan kısımlarında görülür (Demirci, 2009).

4.2. Osmanlı Mimarisinde Teknik ve Malzeme

Geleneksel Türk Evlerinde yaygın olarak, alçak bir taş temel üzerine zemin katları kerpiç ya da taştan yığma olarak yapılan, üst katları ise çatki olarak bilinen daha ince ahşap direklerle bölünen, araları yine kerpiç ve tuğla malzeme ile doldurulan yapım sistemleri kullanılmaktadır. Çatki aralarında yer yer ahşap kaplama uygulamaları da görülür (Koçan, 2012). Şekil 2.1'de geleneksel konutlarda malzeme kullanımı görülmektedir.

Şekil 2.1. Geleneksel konutlarda malzeme kullanımı [Ufuk ve Eyüpgiller, 2004]

Hımsı tekniği (dolma tekniği) olarak bilinen bu uygulamalarda çatkılar belirli bir düzene göre yerleştirilir ve boşluk doldurma işlemi yapılır. Bağdadi tekniği ise daha çok bölücü duvar ve çıkmalarda kullanılmıştır (Akin ve Özen, 2010). Günümüzde de bağdadi sistem esas alınarak inşa edilen yapılar mevcuttur.

Ancak, bu yapılarda ıtalara yerine tel ile yapılmış kafesler tercih edilir. Şekil 2.2.'de bağdadi tekniği ile inşa edilen yapı görülmektedir.

Şekil 2.2. Geleneksel konutlarda bağdadi tekniği [Ergün ve avdar, 2010]

Duvar örgülerinde taşların arasına genel olarak, çamur ya da kireç harcı uygulanır. İnşa edilen bölgenin iklim Şartlarına göre, çeşitli duvar kalınlıkları kullanılmıştır. Soğuğa karşı taş ve molozlarla kalın duvarlı meskenler yapılmıştır. Bu meskenlerde alt katlar daha az açıklıklı ve dışa kapalıyken, st katlar dışa taşırılmış konsollar üzerinde daha fazla açıklığa sahiptir (Gündoğdu, 2010).

Malzeme olarak ahşap ve kerpiçten sonra gelen diğer bir malzeme de taştır. Taş; kerpiç duvar ve ahşap karkas atkı altında, temel duvarlarında, zemin kat döşemelerinde kullanıldığı gibi pencere ve kapı kenarlarında da kullanılmıştır (Ergün ve avdar, 2010).

4.3. Osmanlı Mimarisinde Cephe Düzeni

Geleneksel Türk evlerinin cephe düzenlerine bakıldığında, yapının içinde bulunduğu dönemde kullanılan taşıyıcı sistem ve malzeme özellikleri

belirlemede yol gösterdiği görülür. Geleneksel yapılarda başlarda her ne kadar sadelikten yana olunduysa da zaman içerisinde bir değişim meydana gelmiş ve 18 yy ile 19 yy başlarında cephelerde bezemeli uygulamalar ön plana çıkmıştır (Perker, 2012).

Yapılarda cephe biçimlenmesinde kullanılan yapı elemanlarının, boyutları, oranları, formları kısaca cephe yüzeyinde meydana getirdikleri görünüşler cephenin şekillenmesine ve kendine has bir görüntü ortaya koymasına olanak sağlar (Akdemir ve Korkmaz, 2010).

Cephe, plandaki oda-sofa ilişkisine göre çeşitlilik gösterir. Odaların sokağa bakan kısımlarında en belirgin yapı elemanı çıkmalardır. Çıkmalar en yaygın tanımı ile iç mekanın dış mekana uzatılması ile oluşturulur. Çıkmalar, odanın görüş alanının genişletilmesi, gün ışığından en üst düzeyde yarar sağlanması, daha geniş yaşam alanı oluşturulması ve hava dolaşımının yeterli düzeye çıkarılması amacıyla yapılır. Tüm bunların yanı sıra cepheyi görsellik açısından da zenginleştirir (Perker, 2012). Şekil 3.1 ve 3.2'de çeşitli çıkma örnekleri görülmektedir.

Şekil 3.1 Geleneksel konutlarda çıkma [Tali, 2005]

Şekil 3.2 Geleneksel konutlarda çıkma [Uçar, 2008]

Osmanlı Dönemi'nde mahremiyetin ön planda olmasından dolayı yapıların zemin katları penceresiz ya da havalandırma için kullanılan küçük pencerelerden oluşmaktadır. Bu nedenle girişte göze çarpan yapı elemanı yaygın olarak kapılardır. Üst katlar sokak hizasından uzak olduğu için büyük pencereler kullanılmıştır. Boyutları büyük olan bu pencereler için de ahşap iskelet sistemi uygulanmıştır. Zemin kat ile üst katlar arasından görülen bu cephe farklılığı dönemin yaşam tarzını da açıkça ortaya koyar (Perker, 2012).

Sokaktan doğrudan yapının yaşam alanı olan üst katlara çıkılan yapılarda ise, avlular cephelerin bir bölümünü kapsamaktadır. Burada sokak cephelerini oluşturan elemanlar; avlu duvarları, dış kapılar, ahır kapıları, üst katın oda pencereleri, cumba ve bindirmeliklerdir. Bu cephe düzenine uygun evler genellikle güneydoğu Anadolu da inşa edilmiştir. Avlu kısmına bakan cepheler daha hareketli ve özelliğlidir (Halifeoğlu ve Dalkılıç, 2006). Şekil 3.3'de sokak cephesi ve Şekil 3.4'de avlu cephesine örnek görülmektedir.

Şekil 3.3. Geleneksel evlerde sokak cephesi örneği [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

Şekil 3.4. Geleneksel evlerde avlu cephesi örneği [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

Kemerli yapılar, bezemeli pencereler, eyvan ve revak kemer boşlukları, çeşitli silmeler, korkuluk ve yazıtlar avlu cephelerini zenginleştiren unsurlardır. Cephelerde ön plana çıkarılmış olan eyvanın eyvan açıklığı yarım daire ya da sivri kemerlerdir. Eyvan kemeri genellikle tek açıklıklı olmasına rağmen iki açıklıklı uygulamaları da vardır. Revak kemerleri ise, basık, yarım daire veya sivri kemer şeklindedir (Halifeoğlu ve Dalkılıç, 2006). Şekil 3.5 ve Şekil 3.6'da eyvan kemerleri ve Şekil 4.3.7'de revak kemer uygulamaları görülmektedir.

Şekil 3.5. Eyvan kemer uygulamaları [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

Şekil 3.6. Eyvan kemer uygulamaları [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

Şekil 3.7. Revak kemer uygulaması [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

4.4 Osmanlı Mimarisinde Yapı Elemanları

4.4.1. Kapılar

Geleneksel Türk Evlerinde, yapının dış hayat ile bağlantısı sağlayan yapı elemanı olan kapılar evin sembolü görevindedir. Bulunduğu bölgenin; iklim özellikleri, kültürü, sosyal ilişkileri ve yörenin malzeme kaynağına göre kapılar çeşitlilik gösterir. Ayrıca konumlarına göre de; avlu kapıları, giriş kapıları ve oda kapıları olarak sınıflandırmamız mümkündür (Yıldırım, 2006).

Avlu kapıları bölgeye göre değişiklik gösterir. Öyle ki sıcak iklimin hakim olduğu bölgelerde avlu kültürüne yer verilirken, İç Ege gibi sıcak iklimden uzak bölgelerde bu kültüre pek rastlanmaz. Yapıların avlu kapıları genellikle çift kanatlı yapılıdır. İnsan ve binek hayvanı girişi için tek kanat açık kullanılırken, yüklü hayvan ve araç geçişi için iki kanat açık kullanılır (Tolacı, 2009).

Avlu kapısının üstüne dış etkenlerden korunmak amacıyla, dar bir çatı uygulaması yapılır. Kapıların yapımında genellikle ahşap malzeme tercih edilir ve çatki tekniği kullanılır. Çatkıda, kanadın dikey kısımları ile yatay kısımları birbirine zıvanalı yöntemle tutturulmuş olup, ara boşlukları ise kordonla şekillendirilen masif tablalarla doldurulmuştur. Bunun yanı sıra diğer bir uygulama tekniği de çakmadır. Çakma tekniğinde, yan yana sıralanmış dikey tablaların arkasına kalın kesitli bir başka yatay tabla konulur ve üç ara kayıda çakma yapılıdır(Yıldırım, 2006).

Avlularda kapı açıklığının üstünde, sade bir şekilde tek veya iki taş sıralı bir kemer olup, birinci sırada geniş, ikinci sırada ise dar taşlardan bir kemer örüldüğü görülür (Dalkılıç ve Aksulu, 2004). Şekil 4.1'de geleneksel konutlara ait avlu kapı örnekleri görülmektedir.

Şekil 4.1 Geleneksel konutlarda avlu kapıları [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

Avlu kültürünün olmadığı yerlerde ise giriş kapılar ön plandadır. Genellikle iki adet giriş kapısı mevcuttur. Taşığa girişte tek kanatlı ahşap kapı kullanılırken, üst katta çift kanatlı kapı kullanılır. Geleneksel kapılarda, kanatlar kapı köşesinde açılan lambaya oturtulur. İki kanat birleşim yerinde ise bini çitasına oturmaktadır. Geleneksel yapılarda kapılar genellikle, tek binili olarak kapı kasasına oturtulurken, günümüzde hem kapı kasasına hem de kanatlara bini açıldığı dolayısıyla çift binili kapılar yapıldığı görülür. Giriş kapılarında da çatki tarzı ve kapalazma (bindirme) kilit yaygın olarak kullanılır. Şekil 4.2.'de geleneksel evlerde kullanılan kilit örnekleri verilmiştir.

Şekil 4.2. Geleneksel evlerde kilit [Yıldırım, 2006]

Kasa tipi olarak da, derin kasa ya da karma kasa nadiren de blok kasa uygulamaları yapılır. Birinci kata girişi sağlayan kapılarda; kesme taş merdivenler, kapı kanatlarındaki ve üstlerindeki perforjeler veya ahşap kafesler; ikinci kata girişi sağlayan kapılarda ise, kapının iki yanındaki sütunlar ve iki yan sütunu birleştiren üst kemerler yapıya zenginlik katar. (Yıldırım, 2006). Şekil 4.3 'de geleneksel konutlarda giriş kapısı görülmektedir.

4.3. Geleneksel konutlarda giriş kapısı [Dalkılıç ve Aksulu, 2004]

Kapuların üstlerine iç mekanı aydınlatması amacıyla, genellikle demir şebekeli ve çoğunlukla oval olan kimi zamanda yuvarlak ve dikdörtgen şekilde açıklıklar yapılır. Ayrıca, sokağa açılan bazı kapılarda kanatların dışına, içten bakılınca sokağın görülebildiği ancak dıştan bakılınca görünmeyen Doğu Anadolu bölgesinde yaygın olarak kullanılan yerel adıyla 'Tırhıç' olarak bilinen ince ahşap parmaklıklardan oluşturulmuş bir uygulama da yapılır. Bu uygulama daha çok mahremiyetin ön planda olduğunu sergiler (Gündoğdu, 2010).

Geleneksel Türk evlerinde oda kapılarının genellikle, basık kemerli, yarım daire kemerli veya üç dilimli nişlerin içinde oturup bir veya iki kanatlı yapıldığı görülür (Dalkılıç ve Aksulu, 2004). Plandaki yerleri çoğunlukla köşelerdir. Şekil 4.4.'de geleneksel konutlarda oda kapısına ilişkin örnek görülmektedir.

4.4. Geleneksel konutlarda oda kapısı [Yıldırım, 2006]

İç Ege bölgesinde inşa edilen geleneksel evlerde, oda kapıları açıldığı zaman arkada hazırlanmış özel bir yuvaya oturduğu görülür. Böylelikle kapı açık iken sofadan bakıldığında estetik bir görüntü açığa çıkmaktadır (Yıldırım, 2006). Öyle ki sofaya açılan kapılarda işçilik ve özen daha fazladır (Tali, 2005).

Tüm bunların yanı sıra Müslüman ve Hristiyan evlerinde kapı uygulamalarının farklılaştığı görülür. Müslüman evlerinde kapılar eyvan tarzında ve Selçuklu taş tekniğinin etkisi ile yapılırken, Hristiyan evlerinin kapıları daha çok yüzeysel ve antik etkilidir (Tali, 2005).

4.4.2. Pencereleler

Geleneksel Türk evlerinde, zaman içerisinde çeşitli işlevlere yönelik pencereler kullanılmasına rağmen, pencere üretim şeklinde çeşitlilik pek görülmemektedir. Geleneksel konutlarda ana yapı malzemesi yaygın olarak ahşap ve alçıdır. Ahşap pencereler 18yy.'dan sonra cam kullanımının artması ile yaygınlaşmıştır. Alçı pencere dediğimiz pencere çeşidi ise kafa penceresi ya da rezven adıyla da anılmaktadır (Yüksek, 2005).

Geleneksel Türk evlerinde, üst katların ışıklandırması giriş katlarına göre daha fazladır (Uçar, 2008). Bunun başlıca nedeni yaşam alanının üst katlarda şekillenmesi ve mahremiyetin ön planda tutulmasıdır. Öyle ki, avlulu evlere bakıldığında sokağa bakan pencerelerin sayısı az iken, avluya bakan ve sokak hizasından yüksek de olan pencerelerin sayısı fazladır (Topçu, 2005). Şekil 4.5. ve Şekil 4.6'de Türk Evleri'ne ait pencere örnekleri görülmektedir.

Şekil 4.5. Türk evlerine ait pencere örnekleri (Halifeoğlu ve Dalkılıç, 2006)

Şekil 4.6. Türk evlerine ait pencere örnekleri (Halifeoğlu ve Dalkılıç, 2006)

18 yy 'dan önce büyük boyutlarda cam üretimi olmadığından o dönemde yapılan konutlarda aydınlatma için, alt pencerelerin üzerine tepe pencereleri yapılmaktadır. Bunların yanı sıra, pencerelerin çoğunda kepenk ve parmaklık düzeni görülür. Ayrıca pencereler, belli bir ritm ve düzen ile yapılır. Aynı katta ve katlar arasında bu düzen esas alınmaktadır(Yüksek, 2005).

Geleneksel konut cephelerinde karşılaşılan pencereler temelde sabit ve hareketli olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Sabit pencereler genellikle üst katlarda ve renkli camlar içerecek şekilde uygulanırken; hareketli pencereler ise, düşey sürgülü ya da açılan kanat biçiminde uygulanır (Perker, 2012).

Geleneksel Türk evlerinde pencerelerin, kasa-kanat ve kanat-kanat birleşimleri kınışlıdır. Böylelikle, uygulanan malzemenin kendisi ile yalıtım sağlanmaktadır. Kanatlarda ve bazen kasalarda ki damlalıklar yatay kayıtlarla bir bütündür. Ayrıca kanatlar arasında sabit dikme yoktur. Böylece, yapıda görüş açısı bozulmaz. Türk konutlarında; kare, kayıt, doku örneği mevcuttur. Kanatlar kendi içerisinde küçük kasıtlı kayıtlarla bölünür ve değişik bir dış görünüş oluşturmaya olanak sağlar (Yüksek, 2005).

Bölgeye göre farklılık gösteren pencere detayları da mevcuttur. Öyle ki, Marmara çevresinde inşa edilen geleneksel konutların giriş katlarında pencereler, dışa bombeli bir şekilde taşan demir şebekeli kafeslerle yapılmıştır(Çetin, 2010). Doğu bölgelerinde ise, bitki koymak için dıştan içe doğru genişleyen pencere uygulamaları mevcuttur (Yılmaz vd., 2003).

4.4.3. Osmanlı Mimarisinde Çatı Örtüsü

Geleneksel Türk Evlerinde, yapıda kullanılan malzemelerin seçiminde olduğu gibi çatı örtü seçiminde de yöresel etki söz konusudur. Konutlarda çatılar genellikle dört yana eğimli ve kırmadır. Bu özellik Türk Evi'nin en önemli ayırıcı unsurlarından biridir. Çatıların saçakları genellikle geniş tercih edilir. Çatı örtüsü olarak da çoğunlukla alaturka kiremit seçilmektedir. Ancak, bilindiği gibi çatı örtüsü olarak kullanılan malzeme de yöreye göre değişim göstermektedir (Aktuna , 2007).

Soğuk ve yağışlı iklime sahip bölgelerde, yağışların fazlalığı çatıların uzun saçaklı ve mükemmel uygulanmalarını zorunlu hale getirmiştir. Nitekim, Karadeniz Bölgesi'ndeki geleneksel konutlarda bu uygulamalara sıkça rastlanılır. Çatı uygulamalarında, çatı yükleri makaslar aracılığıyla kiriş ve duvarlara aktarılır. Üst katlarda tavanı kaplanacak iç mekanların üstü tavan kirişleri ile örtüldükten sonra, çatı formuna uyacak şekilde özellikle mahya aksları boyunca ana çatı kirişleri yer almaktadır. Çatı örtüsü ise, ormanlık bölgelerde ahşap, diğer bölgelerde çoğunlukla oluklu kiremit, ahşabı az ve kurak iklime sahip bölgelerde toprak dam uygulamaları görülmektedir (Karıptaş ve Boduroğlu, 2010).

Tüm bunların yanı sıra, bazı Türk Evleri'nde dış duvarlar çatı yüksekliği boyunca devam ettirilmiş ve çatılar gizli çatı şeklinde uygulanmıştır. Buradaki başlıca amaç enerjinin korunumudur. Ek olarak, estetik bir görüntüyü de gözler önüne sermektedir (Karıptaş ve Boduroğlu, 2010).

4.5 Osmanlı Mimarisinde Süsleme

Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen yapılarda, yapının her alanında yer alan kültürel etki bezemede diğer bir deyişle süslemede de etkili olmuştur. Kültürel etkinin yanı sıra malzeme seçimi konusunda yöresel etki söz konusudur. Süsleme, ya malzemenin doğal renk, doku ve yapım tekniği özelliklerinden yararlanarak yüzeyler üzerinde süs etkileri oluşturmak, ya da yapı malzemelerini sonradan başka bir malzeme ve biçimlerle süslemek biçiminde yapılmaktadır (Aydın, 2004).

Geleneksel Türk evlerinde başlıca süsleme malzemeleri taş ve ahşaptır. Taş süsleme yaygın olarak; cephelerde, kapılarda, konsol ve çıkmalarda, pencerelerde ve balkonlarda görülür. Kesme taş ile cephelenen evlerde cephe genellikle sıvanmadan bırakılır. Böylece, düzgün işçilik ile dıştan bakıldığında adeta mermer görünümünü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra dışa taşırılan taşlar ise, kat silmelerini oluşturarak düzgün cephelere hareketlilik kazandırmaktadır. Yapıların giriş kapısında süsleme diğer kapılara oranla daha yoğundur. Taşın değişik şekilleri ile bezendiği gibi oyma tekniği ile de süsleme yapılır. Genellikle iki katlı olan geleneksel konutlarda, ikinci kat birinci kata göre dışa taşırılarak taş konsollar üzerine oturtulur. Burada yine taş ön plana çıkmaktadır. Böylece, hem estetik hem de işlevsel olan taş konsollar düz, volütlü veya oval olarak farklı şekillerde kat aralarında bağlantıyı sağlarlar. Mazgal ve farklı kemer formlarıyla biçimlendirilen pencereler ise yaygın olarak, dışarıdan vurgulanan kesme taşlarla çerçevelenir (Tali, 2005).

Ahşap süsleme yaygın olarak, hatıl ve çıkmalarda, kepenlerde ve tavanlarda uygulanır. Cephelerde bazen açık bazen de kapalı uygulanan çıkmaların alt kısmı süslemenin yoğunlaştığı bölümdür. Kepenklerde, karşılıklı dikdörtgen panolar şeklindeki kepenklerin iç kısımlarında ince ahşap işçilik uygulanırken dış tarafa gelen kısımları daha sadedir. Panolar, oyma, ajur ve kafes gibi tekniklerle işlenmektedir. Tavanlarda göze çarpan süsleme ise, genellikle orta da büyük bir göbek ve etrafında çeşitli madalyonların yapılması ile uygulanır.

Tavan da ahşabın yanı sıra figür ve boyalardan da faydalanılmaktadır. Oyma ve kabartma ile farklı motifler bezenmektedir. Bazı Geleneksel Türk evlerine bakıldığında tavanlarında yırtıcı kuş motifleri de göze çarpmaktadır. Bu da kültür etkisini bir kez daha ortaya koyar (Tali, 2005). Şekil 4.7. ve Şekil 4.8.'de tavan süslemelerine ilişkin örnekler görülmektedir.

Şekil 4.7. Tavan süslemesi [Tali, 2005]

Şekil 4.8. Tavan süslemesi [Tali, 2005]

Osmanlılar' da 18 yy' dan sonra inşa edilen yapılarda Batılılaşma hareketinin etkileri görülmektedir. Göze çarpan en büyük yenilik duvar resimleridir. O dönemde yapıların esas çizgileri ve amaçları değişmemiş fakat dekorasyonda barok kartuş, akantus yaprakları, vazolar, C ve S kıvrımlar ve manzara resimleri ile batılı motifler hakim olmuştur (İbrahimgil, 2007). Duvar resimleri geleneksel konutlarda, odaların içerisinde tavan ve zar arasındaki duvarlara uygulanmaktadır (Tali, 2005).

Geleneksel Türk evlerinde, taş ve ahşabın yanı sıra kaba duvarlar çini, seramik ve alçı gibi malzemelerle da kaplanmaktadır (Aydın, 2004).

5. BALKAN YARIMADASININ KONUMU VE COĞRAFYASI

Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan ve kelime anlamı olarak " sık ormanlarla çevrili sıradağ ya da çalılıklarla kaplı engebeli arazi " olarak bilinen bir yarımada'dır. Balkan sözcüğü kök olarak Türkçe'dir. Kaynaklarda Balkanlardan, Güneydoğu Avrupa olarak da söz edilmektedir.

Balkanların doğusunda Adalar (Ege) denizi, Marmara denizi ve Karadeniz güneyinde Akdeniz ve batısında ise Adriyatik denizi yer alır. Literatürlerde kuzey sınırı ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre; Tuna nehri ve onun kolu olan Sava ırmağı sınır kabul edilmiş ve böylece Balkanların kapladığı alan 505 bin km² olarak belirlenmiştir. Başka bir görüşe göre; Eski Yugoslavya ve Romanya ülke sınırları ölçü alınmış ve bu ölçüye göre yüzölçümü 788,685 km² kabul edilmiştir. Diğer bir görüş ise, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki Hristiyan dünyası ile belirlemiş olduğu sınırdır. Bu görüşe göre de kaplanan alan 1,000,000 km²'yi kapsamaktadır (Oruç, 2009).

Balkanlar coğrafi açıdan ırmaklarla bölünmüş dağlık araziler ve verimli ovalarla kaplıdır. Balkan dağları Rodoplar, Şar, Pindus ve Peleponnes dağlarıdır. Dağların arasında genellikle vadiler ve ovalar mevcuttur. Yarımada'nın tamamına hakim olan Tuna nehri ve Delta ovası bu coğrafyaya aittir. Romanya'nın en geniş ovası Eflak ovasıdır. Meriç, Arda, Tunca, Ergene, Sava, Meseta, İsteroma, Vardar, Vistridza, Nareda, Kalamas, Drina ırmakları bölgenin başlıca akarsularıdır. İşkodra ve Ohri'de coğrafyanın önemli gölleridir (Oruç, 2009). Şekil 5.1'de Osmanlı Dönemi'nde Balkan yarımadasına ait harita görülmektedir.

Şekil 5.1. Balkan yarımadası (<http://www.sosyal-bilgiler.com/haritalar.html>)

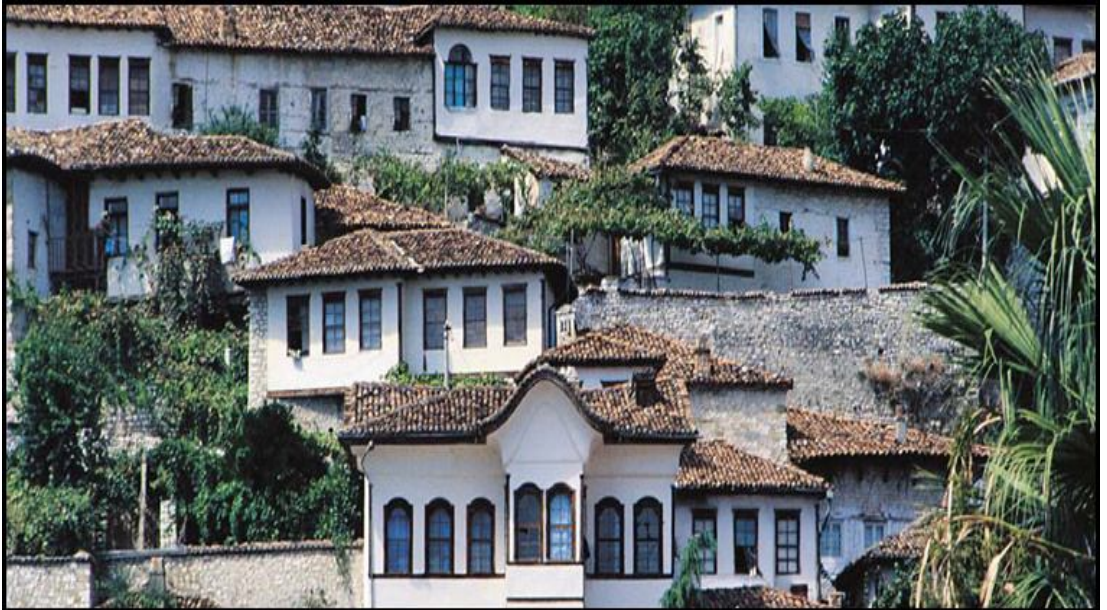
Bu denli verimli bir coğrafyaya sahip olmasından dolayı Balkanlar tarih boyunca birçok ülkenin üstünlük elde etmek amacıyla ele geçirmek istediği bir yarımada profili çizmiştir. Yarımadanın sınırları bundan yaklaşık bin yıl öncesinde çizilmesine rağmen zaman içerisinde hakimiyetine girdiği güçler tarafından değişikliğe uğratılmıştır. Antik Yunan, Roma, Bizans, Osmanlı ve Habsburgların hakimiyetine girmiştir. Batı ve Doğu Roma, Ortodoksluk ve Katoliklik, İslam dünyası ve Hristiyan dünyası, yakın zamanda ise Batı(Nato) ve Doğu(Varşova Paktı) arasında ki sınırlar hep bu coğrafya üzerinden geçmiştir (Oruç, 2009).

En eski Balkan halkları Yunanlılar ve İllirya kökenli Arnavutlardır. Diğer halklar Traklardır. Bu çalışmada yer alan ve sonradan Romalılaştan Doçyalıların torunları Romenler de Balkanlarda yer alan bir halktır. 107 ve 274 tarihleri arasında Romalıların idaresi altında kalan Romenler Romalılarla karışmışlar ve onların dillerini almışlardır. Geçmişten günümüze Slav ve Asyalı etkileri Romen halkını büyük ölçüde etkilemiştir (Oruç, 2009).

6. BALKANLARDA GELENEKSEL MİMARİ

Balkanlarda beş asırdan fazla hüküm süren Osmanlı'nın bölgede, 15,878 mimari yapı inşa ettiği tespit edilmiştir. Osmanlılar tarafından Balkanlarda yapılan bu yapıların bir kısmı Osmanlı hakimiyetindeyken yaşanan depremler, yangınlar, o dönemde yapılan geçici işgaller ve isyanlar sonucu yok olmuştur. Ancak, bu yapılardan Arnavutluk, Bosna Hersek, Macaristan, Romanya, Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Makedonya, Kosova, Hırvatistan ve Bulgaristan da olmak üzere 1500'den fazlası günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Balkanlarda yaygın olarak inşa edilen yapılar; camiler, kaleler, hanlar ve hamamlar, köprüler, türbeler, konaklar ve saat kuleleridir. (Avcıkurt, 2013).

Arnavutluk'ta 15 y.y. sonlarından yirminci yüzyıl başlarına kadar süren Osmanlı hakimiyeti süresince, farklı ve çok sayıda eserin inşa edildiği bilinmektedir. Kaynaklarda mimari eserler açısından en zengin Arnavutluk şehri Berat olarak verilmektedir. Şehirde o dönemde yapılmış olan otuzdan fazla cami vardır. Arnavutluk'ta inşa edilen evler genellikle kesme taş ile yapılmış ve ahşap çatı ile örtülmüştür (Uçar, 2013). Şekil 6.1'de geleneksel Arnavut Evleri'ne ait fotoğraf görülmektedir.

Şekil 6.1 Geleneksel Arnavut Evlerinden Genel Görünüm
(http://dilbilimi.net/kuban_osmanli_mimarisi)

Osmanlı döneminde inşa edilen ve vakıflar sayesinde yaşatılan sivil ve dini yapılarla Balkan şehirlerinin çehresi değişerek islami bir görünüm kazanmıştır. O dönemde; cami, mescit ve minareler, medrese, tekke, zaviye, türbe, mektep, imaret, hamam, konak, çeşme, bedesten, han, kervansaray, köprü vb. eserlerin yanı sıra yaygın olarak tek katlı ahşap ve kerpiç evleri ve çıkmaz sokakları ile modern bir plandan uzak olan Bulgaristan şehirleri Osmanlı şehrinin bütün özelliklerini taşımaktadır (Koyuncu, 2006). Şekil 6.2 ve Şekil 6.3'de geleneksel Bulgar Evleri'ne ait fotoğraf görülmektedir.

Şekil 6.2. Geleneksel Bulgar Evlerinden Genel Bir Görünüm (<http://www.bulgaria-life.com>)

Şekil 6.3. Geleneksel Bulgar Evlerinden Genel Bir Görünüm (<http://www.bulgaria-life.com>)

Osmanlı Döneminde Bulgaristan'da 2356 cami ve mescid, 142 medrese darülkura, 273 mektep, 42 imaret, 174 tekke-zaviye, 116 han, 113 hamam, 27 türbe, 24 köprü, 74 çeşme, 3 sebil, 26 kervansaray ve saray, kale, hastane, kütüphane, saat kulesi, bedesten vb. olmak üzere toplam 3399 adet eser inşa edilmiştir (Ayverdi, 1979).

Osmanlı Devleti İslam ideolojisinde olduğu için Balkan ülkelerinde İslam eserleri gelişirken, Hristiyan eserleri geri planda kalmıştır. Dini yapıların yaygın olarak inşası toplumda Sosyalizm düşüncesi yarattığı için savaş sonrası tahrip edilen camiler yıkılmış, bir kısmı da kiliseye çevrilmiştir. Bazı durumlarda ise camilerin yalnızca minareleri yıkılarak depo, müze, matbaa, hastane, kütüphane, hapisane ve cephanelik gibi değişik amaçlarda kullanılmıştır (Koyuncu, 2006).

Osmanlı hakimiyetinin son dönemlerinde altyapı ve bayındırlık alanlarında önemli gelişmeler olmuştur. Sokaklar genişletilmiş ve aydınlatılmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen, sivil ve dini eserlerin yanı sıra Türklere ait evlerde savaşlar esnasında yağma, tahrip ve ihrak edilmiştir. Savaş ve bağımsızlığın ardından nüfus yoğunluğunun yaklaşık yüzde ellisi azalmış ve şehirlerin demografik yapısı değişmiştir. Öyle ki Osmanlı eserleri sahipsiz kalmış ve istemeden de olsa zamanın tahribatına maruz kalmıştır (Koyuncu, 2006).

Günümüzde Bulgaristan'da kalan Osmanlı eserleri genel anlamda bakımsız durumda olmasına rağmen, Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik yaşamına ve Osmanlı Mimari gelişimine dair ipuçları vermektedir (Koyuncu, 2006).

En eski Osmanlı eseri olan ve 14 y.y. sonlarından kalma İhtima'daki İmaret ile kafe ve eğlence mekanı olarak kullanılan İmaret Hamamı, Filibe 'de Cuma Camisi, İmaret Camisi, Çifte Hamam, eski Zağra'da müze olarak kullanılan Hamza Bey Cami, Şumnu'da Tombul Camisi ve külliyesi, Razgrad Somoksi Bayraklı Camisi, Köstendir Fatih Camisi, Sofya'daki arkeoloji müzesi, Banya Başı Camisi, Yanbolu Hadım İbrahim Paşa Bedesteni ve Hamamlı Kervansarayı'dır (Koyuncu, 2006).

14 yy'da Osmanlılar tarafından fethedilen bugünkü Makedonya topraklarında Türk kültürü ve kültürel mirası her türlü olumsuzluklara rağmen ayakta durmaktadır. Makedonya da yörükler tarafından yerleşim haline gelmiş bölgelerde genellikle halk geniş aile tipinden oluşmakta, hayvancılık ve tarımla uğraşmaktadır. Yerleşim planı cami, kahvehane, bakkal, çeşme, köy odası vb. yapıların birleşimi ile şekillenmektedir. Bu yerleşimde herhangi bir plan yoktur. Aksine coğrafi bölgenin topoğrafik şartlarına ve su kaynaklarına göre doğal akışında gelişmiştir (Davulcu, 2013).

Bir Balkan ülkesi olan Makedonya'da geleneksel ev mimarisi yaygın olarak tek ya da iki katlı yapılardan oluşur. Köy ve kasabalarda yer alan yapıların mimarileri hemen hemen aynı olmakla birlikte, kasabalarda inşa edilenler köylerde inşa edilen yapılara göre daha fazla ayrıntı ve işleme içerir. İşlev ve mekansal dağılım neredeyse birbirinin aynısıdır (Davulcu, 2013).

Geleneksel Makedon mimarisinde, evler genellikle bir avlu içerisindedir. Bu avlu içerisinde tuvalet, samanlık, ambar gibi müstemilar bölümleri yer alır. Avlu duvarından içeriye porta adı verilen çift kanatlı büyük kapılarla geçilir. Makedon geleneksel mimarisinde en eski yapı tipi tek katlı yapılardır. Bu yapılarda hayvanlarla insanların yaşadıkları yer neredeyse aynıdır. Ayrım

oluşturan tek unsur seviye farkıdır. İnsanların yaşadıkları mekan hayvanların yaşadığı mekanda daha yüksektir (Davulcu, 2013).

Kırsal alanlarda yer alan bir başka konut tipide koca ev veya koca içeri olarak adlandırılan konut tipidir. Bu tip konutlarda geniş bir alanın önünde yer alan avlu ve çevresinde odalar mevcuttur. Koca içeri günlük hayatın büyük bir kısmının geçirildiği çok amaçlı bir yerdir (Davulcu, 2013).

20 yy. itibari ile anay olarak adlandırılan iki katlı konut tipi yaygınlaşmıştır. Bunun yanı sıra tek katlı konut yapımları da devam etmiştir ancak hayvanlar ile insanların yaşadıkları mekanlar birbirlerinden tamamen ayrılmıştır. Anayaltı olarak adlandırılan zemin katlar depo, hayvancılık ve genel işler için kullanılırken; üst katlar tamamen yaşam alanı olarak belirlenmiştir. Üst katta anay ya da ayat olarak adlandırılan sofa mekanı ile odalar yer alır. Anay olarak adlandırılan sofa mekanı önü açık, daha çok sıcak mevsimlerde kullanılan ve yaşamsal faaliyetlerin sürdürüldüğü bölümlerdir. Konutlarda yer alan oda sayısı ailenin büyüklüğüne ve ekonomik durumuna göre değişkenlik gösterir. Odalar içerisinde değişik mimari unsurlar göze çarpar. Dolap şeklinde görünen ve amamlık olarak adlandırılan yıkanma mekanları ile yine oda içerisinde yer alan ısınma ve yemek pişirmek için kullanılan ocaklar bunlardan bazılarıdır. Öyle ki oda içerisinde yer alan bu ocaklar, konutlarda ısınmak amacıyla kullanılan en eski mimari öğelerden biridir (Davulcu, 2013). Şekil 6.4 ve Şekil 6.5'de geleneksel Makedon Evleri'ne ait bir fotoğraflar görülmektedir.

Şekil 6.4. Geleneksel Makedon Evlerinden Genel Bir Görünüm (Davulcu, 2013)

Şekil 6.5. Geleneksel Makedon Evlerinden Genel Bir Görünüm (Davulcu, 2013)

Geleneksel Makedon konutlarında yaygın olarak kullanılan yapı malzemeleri; ahşap, kerpiç, taş, tuğla ve kiremittir. Bu malzemeler yapıların inşa edildiği coğrafi bölgede rahatlıkla temin edilebilen malzemelerdir. Köylerde yaygın olarak taş kullanılırken, diğer yerleşim bölgelerinde kerpiç, tuğla ve kiremit kullanılmaktadır. Duvar örgüsü ve çatı örtülerinde toprak malzemeler sıklıkla kullanılmaktadır. Toprak malzeme geleneksel yapıların iç ve dış sıvasının

yapımında da karşımıza çıkar. Ahşap malzeme ise hem iç mekanlarda yer döşemesi olarak hem de hatıllarda kullanılmaktadır (Davulcu, 2013).

Makedonya geleneksel konutlarında uygulanmış ve yüzyılları kapsayan bir deneyimle ortaya çıkan yapım tekniklerinin genel özellikleri oldukça yalın olmalarıdır. Yığma kerpiç tekniğinde yapılar, taşıyıcı strüktürü ve bölme duvarları kerpiç tuğlaların üst üste sıralanması ile inşa edilir. Bağlayıcı malzeme olarak da samanla karıştırılmış çamur kullanılır. Ahşap karkas-dolgu tekniğinde, taşıyıcı ve bölme duvarlar çatki aralarının doldurulması ile elde edilir. Ahşap karkas-dolgu tekniğinin farklı bir uygulaması da dal örgü tekniğidir. Bu teknik genellikle ara bölmelerin ya da müstemilat yapılarının yapımında uygulanmaktadır. Bu teknikte ahşap çatki ince dallar ile örülmekte ve sonrasında toprak ya da çamurla doldurulmaktadır. Yığma taş tekniğinde ise taşlar çift taraflı olarak üst üste yığılır ve taş aralıkları çamur ile doldurulur. Daha çok dağlık bölgelerde yaygın bir tekniktir (Davulcu, 2013).

19. yy ile 20. yy'ın başlarında işlevsel bir yaşam alanı oluşturmak adına inşa edilen geleneksel evlerden bir diğeri de Sırbistan'da inşa edilen Geleneksel Sırp evleridir. Bu yapılarda göz kamaştırıcı ve abartılı mimari unsurlardan ziyade yalın ve işlevsellik ön planda tutulmuştur. Hemen hemen her coğrafyada olduğu gibi bu bölgede de geleneksel yapılardan da günümüze ulaşabilenlerin sayısı oldukça azdır. 19 yy'dan itibaren kırsal konut mimarisi oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde tek odalı plan tipinde inşa edilen yapılar, zaman içerisinde yerini birden fazla odaya sahip yapılara bırakmıştır. Yapılarda oda geçişleri geniş bir odadan sağlanmaktadır. Öyle ki bu geniş oda ana merkez olarak kabul görmektedir ve aile fertleri tarafından önem teşkil etmektedir (VoiceSırbia, 2014). Şekil 6.5 ve Şekil 6.6'da geleneksel Sırp Evleri'ne ait fotoğraflar görülmektedir.

Şekil 6.6. Geleneksel Sırp Evlerinden Genel Bir Görünüm (<http://sajkaca.blogspot.com.tr/>)

Şekil 6.7. Geleneksel Sırp Evlerinden Genel Bir Görünüm (<http://sajkaca.blogspot.com.tr/>)

Sırbistan’da geleneksel evler genellikle sundurma, düz veya kemerli olarak inşa edilmektedir. Sundurma bir nevi bekleme odası veya geçiş bölgesi olarak da kullanılmaktadır. Geleneksel Sırp evleri sadece dışarıdan güzel görünümleri ile değil işlevsellikleri açısından da Ulusal mimarlık adına önem teşkil etmektedir. Geleneksel Sırp Evleri bu niteliklerinden dolayı Balkan Evi olarak da

bilinmektedir (VoiceSırbia, 2014). Şekil 6.8’de geleneksel Sırp Evleri’ne ait bir fotoğraf görülmektedir.

Şekil 6.8. Geleneksel Sırp Evlerinden Genel Bir Görünüm (VoiceSırbia, 2014).

7. ROMEN MİMARİSİ

Geleneksel mimari uygulamalar her kültür için farklılık arz etmektedir. Bu farklılıklar mimarinin olduğu ülkeye göre değişkenlik gösterir. Zaman içerisinde birbirlerinden etkilenen toplumların mimari uygulamalarında benzer yanlar olsa da, ayırım yaratan çizgiler mutlaka mevcuttur. Mimari içinde bulunduğu toplumun gerek topoğrafik özelliklerinden, gerek toplumsal düzeninden gerekse iklim koşullarından etkilenir.

Romanya'da ki iklim koşulları oldukça ağıdır. Öyle ki kış aylarında sıcaklık - 35 derece yaz aylarında ise +40 derece dolaylarında seyretmektedir. Her ülkede olduğu gibi Romanya'da da mimari tarz da iklim koşullarından etkilenmiş ve geleneksel mimari değişen iklim koşullarına göre şekillenmiştir.

Bazı farklılıklar olmakla birlikte Romanya'daki illerin hemen hemen hepsinde geleneksel evler görülmektedir. Romen mimarisinin Roma ve daha sonraları Bizans tarafından şiddetle etkilendiği bilinmektedir. Bizans tarzı mimarinin ülkenin batı ve kuzey kısımlarında uygulandığı görülmektedir (Dabija, 2006).

Geleneksel Romen evlerine bakıldığında göze çarpan unsurların başında yalıtım uygulamaları gelmektedir. Bu evlerin hiçbirinde merkezi bir ısıtma veya güneş panelleri olmadan sadece havalandırmalar ve odun ateşi ile ısı alış veriş sağlanmıştır. Romen mimarisinde, geçmişten yakın tarihe kadar bilinen ilkeler ile modern araçların gücü birleştirilerek sağlıklı bir çevrede etkin konut yapımı amaçlanmıştır. Bu nedenle de olabildiğince doğallıktan yana olunmuştur. Şekil 7.1'de geleneksel Romen Mimari'sine göre inşa edilen eve ait bir fotoğraf görülmektedir.

Şekil 7.1. Geleneksel Rumen Mimarisine Göre İnşa Edilen Konut Tipleri

Evin merkezindeki soba ile yoğun ısı geçişi sağlanır. Bu nedenle yemek pişiminde kullanılan fırın da oraya yerleştirilir.

Romanya’da geleneksel mimari; kuzey Avrupa’da yaygın kullanılan ve gelenek haline gelen kalın duvarlar, eğimli çatılar ve büyük koruyucu saçaklar ile güney de yer alan mimari özelliklerin birleşiminde etkilenmiştir. Akdeniz mimarisinde, gölgeleme için saçak kullanımı yaygın olarak görülür. Ayrıca bu mimari, doğu-batı tüm komşu kültürlerden oluşan benzersiz ve özgün bir tarz içerir (Başyiğit vd., 2013). Şekil 7.2’de geleneksel Romen Mimari’sine göre inşa edilen eve ait bir fotoğraf görülmektedir.

Şekil 7.2. Geleneksel Rumen Mimarisine Göre İnşa Edilen Konut Tipleri

Romen mimarisinde 17. yy ile 18.yy'lar arasında “Brancoveanu Stili” baş göstermiştir. Brancoveanu Stili, o dönemde inşa edilen binalarda sıklıkla görülmektedir. Bu stile göre binalar farklı ölçeklerde inşa edilmiştir ve doğal malzemelerle kalite dekorasyon uygulamaları yapılmıştır. Brancoveanu tarzında batı motifleri ile doğunun kombinasyonu yapılmıştır. Saray ve kiliseler de bu tarzın etkisi görülmektedir (Başyigit vd., 2013). Şekil 7.3’de Brancoveanu Stili ile inşa edilmiş bir bina örneği görülmektedir.

Şekil 7.3. Brancoveanu Stili ile inşa edilmiş bir bina örneği (Dabija, 2006)

Romen mimarisi, 19.yy ortalarında Avrupa mimarisinin özellikle de Fransız mimarisinin etkisi altında kalmıştır. Daha sonraları kamu binalarının ihtiyacı ile klasik tarzda bir etki görülse de geleneksel mimari unutulmamış, batı ve doğu akımları bina yapımlarını etkilemiştir. Bu dönemde inşa edilen yapılar “Art Nouveau Stili” olarak tanımlanmıştır. Genel olarak önemli binalar bu tarza yapılmıştır (Dabija, 2009).

20. yy’ın başlarında yapılar daha yüksek inşa edilmeye başlanmıştır. “Customer Opening Windows” olarak adlandırılan geleneksel pencere sistemlerinin kullanımı azalmıştır. Geleneksel özellikler dikkate alınarak yapılan pencerelerde bir takım eksiklikler göze çarpmıştır. Bunlardan bazıları; pencerelerin caddeye bakan kısımlarının yoğun hava şartlarına maruz kalarak bozulması, bakım ve temizliğinin güç olmasıdır. Özellikle dış kepenklerde bozulma çok sık meydana gelmektedir(Başığit vd., 2013).

Romen mimarisinde dikkat çeken bir diğer mimari tarzda “Neo Romanian”dır. Bu tarzda geleneksel mimarinin unsurları rahatlıkla görülebilir. The Place of The School of Architecture Neo Romanian tarzında inşa edilen bir yapı örneğidir. Binada hem açık hem de kapalı sundurma mevcuttur. Küçük pencerelere yer verilmiştir. Saçaklar oldukça geniş ve taş süslemeciliği ile binaya zenginlik katılmıştır (Dabija). Şekil 7.4 ‘de Neo Romanian Stili ile inşa edilmiş bir bina örneği görülmektedir.

Şekil 7.4. Neo Romanian Stili ile inşa edilmiş bir bina örneği (Dabija, 2006)

Romen geleneksel mimarisinde, bölge deprem riski altında olduğundan binalarının altına bir metreden fazla bodruma yer verilir. Bodrum deprem riskine karşı önlem olmasının yanı sıra yaz ve kış aylarında ısı direncine de yarar sağlar.

20. yy'da Romanya bir travma geçirmiştir ve bu mimariye de yansımıştır. O dönemin mimarisini anlamak için öncelikle gündelik hayatta işleyen mekanizmayı anlamak gerekir. Modernist dönemde, ana bulvarlara yüksek katlı apartman bloklar inşa edilmiştir. Dolayısıyla geleneksel mimari de yer alan eğimli çatılar ve geniş saçaklar bir kenara bırakılmıştır. O dönem Romanya'nın yanı sıra tüm dünya da apartman tarzı bina uygulamaları yapılmıştır (Dabija, 2006). Şekil 7.5'de Romanya'da bulunan apartman tipinde ki konutlara örnek görülmektedir.

Şekil 7.5. Romanya’da Apartman Tipinde İnşa Edilen Konutlar

7. 1. Romen Mimarisinde Plan

Yapılar genellikle oda ve sofa şeklinde yapılmaktadır. Tek odalı yapılara diğer geleneksel yapılarda yaygın olarak rastlandığı gibi zaman içerisinde yeni odalar eklenmiştir. Böylece daha büyük yapılar oluşmuştur.

Geleneksel mimari unsurlara göre inşa edilen bu evler, kültürel etkiyi ve sosyal yaşamı da yansıttığı için kullanım amacı çok önemlidir. Yaşamlarını hayvancılık ile sürdürmeyen kesimlerde inşa edilen geleneksel konutların ahır, depo ve müstemilat olarak adlandırdığımız kısımları mevcut değildir. Onun yerine geniş sofalı kısımlar göze çarpar.

7. 2. Romen Mimarisinde Teknik ve Malzeme

Bodrum katlar genellikle taş ile yapılır. Geleneksel Romen mimarisinde geçerli bir yapı malzemesi olan kil, kalınlığı ve ısı iletkenliğinden dolayı çok bir termal

koruma sağlar. Bu nedenle uygulamalarda sıklıkla yer aldığı bilinmektedir (Dabija, 2006).

7. 3. Romen Mimarisinde Cephe Düzeni

Geleneksel Romen mimarisinde genellikle güney odaklı açık sundurma sistemler kullanılmaktadır. Sundurma fikri ilk olarak Antik Yunan veranda uygulamalarında görülür. Atrium olarak da bilinen bu uygulamalar Roma Mimarisinin yanı sıra Ortadoğu geleneksel konut tarzında da yer alır.

Geleneksel Rumen Mimarisi'nde de yer verilen sundurma, dışa bakan ve içeri ile bağlantıyı sağlayan ara olmak üzere bir veya iki taraf üzerinde yer almaktadır (Dabija, 2006). Şekil 7.5.1'de Geleneksel Romen Mimarisi'nde yer alan bir sundurma örneği görülmektedir.

Şekil 7.5.1. Geleneksel Rumen Evlerinde Sundurma Örneği (Dabija, 2006)

Yapılarda sundurma derinliği önemlidir. Derinlik isteğe güneş ışınlarının içeri nüfuz edip etmemesinde etkili olur. Aşırı ısınmayı engeller veya içeri nufuz ettirilebilir. Bazı yerlerde seyir için yer olarak adlandırılır. Sohbet ve oturma alanı olarak kullanılır. Şekil 7.5.2’de Geleneksel Romen Mimarisi’nde yer alan bir sundurma rneği görülmektedir.

Şekil 7.5.2. Geleneksel Romen Evlerinde Sundurma rneği (Dabija, 2006)

Geleneksel Romen Evleri’nde sıra sütunlar i avluyu çevreler ve ailenin faaliyette olduğu odalar i avluya bakar. Ayrıca hava koşullarına karşı duvarların korunmasını sağlamak amacı ile geniş saçaklara da yer verildiği bilinmektedir.

Kliselerde de barınma ve bekleme için doğu odaklı sundurma uygulamaları yapılmaktadır.

Han ve manastır gibi geniş binalarda iç havlu revaklarla çevrilidir. Pek çok durumda hanlarda revaklar cam ile kapalı ve ahşap çerçevelidir. Bunun başlıca amacı fazladan depolama alanı elde etmektir. Diğer bir faydası ise yoğun rüzgarlarda ısı kazancı sağlar. Cam ile kapatılan bu bölgeler tampon bölge olarak da adlandırılır. Bu tarz özelliklere sahip binalara Bükreş'in tarihi meydanlarında rastgelmek mümkündür. Girişler sundurma şeklinde yapılmaktadır (Dabija, 2006). Şekil 7.5.3'de Geleneksel Romen Mimarisi'nde yer alan bir kapalı sundurma örneği görülmektedir.

Şekil 7.5.3. Bükreş Meydanlarında Yer Alan Kapalı Sundurma Örneği (Dabija, 2006)

7. 4. Romen Mimarisinde Yapı Elemanları

7. 4. 1. Kapılar

Geleneksel konutlarda görülen kapı tipleri genellikle tek kanatlı, ahşap ve çok büyük değildir. Bunun başlıca sebebi ahşabın yöresel bir malzeme oluşu ve kolay temin edilebilmesidir. Kapıların ise yaygın olarak tek kanatlı olması binek hayvanların çok bulunmamasından kaynaklanır (Başyigit vd., 2013).

Geleneksel Romen evlerinde göze çarpan dipper bir unsurda bazı yapılarda merdiven yardımı ile yapıya geçişin sağlanmasıdır. Bu yapılarda öncelikle sofa olarak adlandırılan geniş bölümlere geçilir ardından konut içerisine geçiş sağlanır.

7. 4. 2. Pencereleler

Geleneksel Romen Mimarisi'nde yaygın olarak çift camlı sistemler kullanılmaktadır. Hatta bazı durumlarda bu sistem dış kepenkler ile birlikte kullanılır. Kışları oldukça sert geçtiğinden rüzgarlı dönemlerde tek başına hava geçirmezliği sağlayan, dışa ve içe doğru açılabilen kanadı olan açma sistemi ile de yalıtım sağlanmaktadır (Dabija, 2006).

Geleneksel Romen mimarisinde, içerideki havayı soğuk hava sızıntısından korumak için pencereler bir kanat içeri bir kanat dışarı olacak şekilde dizayn edilmektedir. Rumen kaynaklarında bu uygulamaya alışılmış ya da geleneksel açılan pencere denilmektedir. Bu sistem yaygın olarak geleneksel evlerde görülmektedir. Ayrıca, tüm kış boyunca yiyecekler kanatlar arasında bozulmadan korunur (Dabija, 2006).

Diğer bir sistemde içe açılan pencere sistemidir. Çift kanatlıdır ve iki kanatta odanın içine açılmaktadır. Bu durumda dış kepenklerin rolü yaz boyunca yapıyı güneşe karşı korumaktır. Kış aylarında ise bu sisteme ekstra bir hava katmanı ekleyerek ısı yalıtımı artırılabilir. Böylece hava tabakasının ısı performansı artar.

70'lerde meydana gelen enerji krizi ile birlikte binalarda ısıyı daha iyi muhafaza edebilmek amaca ile cam balkon uygulamaları yaygınlaşmıştır. 1989 yıllarında, pencere yapımında ekstra bir katman cam levha daha eklenerek alternatif uygulamalar geliştirilmiştir (Dabija, 2006).

7. 4. 3. Örtü Sistemi

Çatı eğimleri iklimlere ve bölgelere göre farklılık göstermektedir. Romen mimarisinde, yağmur ve karın bol olduğu bölgelerde çatı eğimleri ani ve keskindir. Bu keskinlik tampon görevi görür ve çatıyı aşırı yükten korur(Dabija, 2006).

Ahşap çatılarında yaygınlık gösterdiği görülür. Şekil 7.6.1'de Geleneksel Romen Evleri'nde yaygın olarak uygulanan çatı örneği görülmektedir.

Şekil 7.6.1. Geleneksel Romen Evlerinde Uygulanan Çatı Örneği (Dabija, 2006)

7. 5. Romen Mimarisinde Süsleme

Osmanlı mimarisinde yer alan köşk, konak ve saray gibi mimarinin her türünde karşımıza çıkan duvar resimleri Balkanlar'da da yankısını bulmuştur. Bu süslemeler cami iç mekanlarına kadar girerek yaygınlık göstermektedir.

Dekorasyonda barok kartuşlar, girlandlar, c ve s kıvrımları, istiridyeye motifleri, çiçekler, natürmotlar ve manzara tasvirleri gibi motifler egemen olmuştur. Balkanlarda yer alan duvar resimleri, Osmanlı mimarisinde'kiler kadar ustaca olmasa da kendine özgü bir oluşumu vardır (Uçar, 213).

8. BÜKREŞ, YAŞ VE KÖSTENCE'DE GELENEKSEL ROMEN MİMARİSİ

Romanya'nın başkenti Bükreş başta olmak üzere Yaş ve Köstence şehirlerinde görülen geleneksel konut mimarisi eski toplumların yaşam tarzlarını, teknik ve sosyal imkanlarını gözler önüne sererken bu toplumların ruhsal eylemlerini de ortaya koymaktadır.

İnşa olayı bireysel olarak başlıbaşına bir içsel yansıma olduğu gibi toplumsal açıdan da içinde şekillendiği toplumun sanatsal algı derecesini temsil etmektedir.

Geleneksel Romen Mimarisi'nde olduğu gibi Bükreş, Yaş ve Köstence şehirlerine yer alan yapılarda yer alan sığınak bölümleri günümüze kadar bir çok arkeolog ve tarihçinin dikkatini çekmiştir. Sığınaklarda dikkat çeken unsur sağlam ve oldukça uzun ömürlü oluşlarıdır.

Geleneksel konut mimarisi dendiğinde göze çarpan başlıca nitelik işlevsellik yani amaca uygunluktur. Genellikle kırsal kesimlerde inşa edilen bu yapılarda bu özellik ana kriter niteliğindedir. Konutlarda ki ölçü, oran ve manzarayla ile uyum bir bütünlük teşkil etmektedir. Şekil 8.1'de Romanya'nın Yaş şehrinde bulunan ve geleneksel konut mimari tarzı ile inşa edilmiş bir yapı örneği görülmektedir.

Şekil 8.1. Yaş şehrinde bulunan geleneksel konut

Ele alınan şehirlerde bulunan geleneksel konutlarda yaygın olarak evin yan tarafında ayrı bir oda bulunur. Bu oda misafir ağırlama ve bekleme alanı olarak kullanılmaktadır. İç kısımlarda yer alan odalar daha mahremdir. Tahta, seramik ve cam üzerine boyamalarla süslenmiştir. Pencere yönü ve evin girişi güney-doğu tarafındadır. Odaların alçaltılmış tavan yükseklikleri ve görünür vaziyette bulunan kirişleri geleneksel konut mimarisinin başlıca özelliklerinden biridir (Başyigit vd., 2013)..

Geleneksel Romen mimarisinde odalar, iyi dengelenmiştir ve uyumludur. Dışarıdan tümüyle ayrı olarak konumlandırılmamıştır. Bunun aksine veranda her zaman dışarıya açıktır. Geleneksel Romen mimarisinde ve orjinal mimaride, veranda alçak ya da yüksek, evin tek tarafına konumlandırılır. Balkonlu ya da balkonsuz olarak veranda evin cephesini belirler (Başyigit vd., 2013).

Bu konutlarda doğal kaynakların kullanımı ve duvarlar ve çatılarda saf geometrik şekillerle bir araya getirilmiştir. Işığın ve gölgenin ince dozajı, uyumlu renkler ve tüm bunlar doğayla uyumun göstergesidir.

Köstence’de yer alan geleneksel yapıların yanı sıra cami mimariside diğer iki Rumen şehrine göre daha yaygındır. Bunun başlıca sebebi Köstence’nin Karadeniz’e kıyısı olması ve Müslüman nüfusu daha çok barındırmasıdır. Osmanlı’nın Balkanlardan çekilmesi ile her alanda olduğu gibi mimaride de Osmanlı etkisi giderek azalmış ve yerini Avrupa mimarisine bırakmıştır.

Öyle ki Osmanlı Dönemi’nden günümüze kadar gelebilen yapıların sayısı epey azdır(Tikici M. Vd, 2009). Şekil 8.2’de Köstence şehrinde bulunan geleneksel konut tipinde inşa edilmiş bir bina örneği görülmektedir.

Şekil 8.2. Köstence şehrinde bulunan geleneksel bir konut

Geleneksel Romen mimarisini gözler önüne seren bir diğer örnekte, başkent Bükreş’in Herastrau Parkı yanında yer alan ve Romence Muzeul Satului olarak bilinen açık hava etnografik müzesidir.

Müze 1936 yılında Dimitrie Gusti, Victor Ion Popa ve Henri H. Stahl tarafından kurulmuş ve 10 Mayıs 1936 yılında Kral 2. Carol huzurunda açılmıştır.

O dönem de Sosyoloji bölüm başkanlığı yapan Profesör Gusti, Romanya’nın geleneksel yaşamını sergilemek amacı ile bir müze kurmayı amaçlamış ve bunun üzerine çalışmaya başlamıştır. Adı geçen müze yaklaşık 100.000 m²’lik

bir alana yayılmış olup, içerisinde Romanya'nın çeşitli şehirlerini temsilen 272 adet köy çiftliği bulunmaktadır. Bu yapıların inşası sırasında doğallık ve gerçeklikten yana olmak amacıyla, yapıları inşa eden ustalar köy yapılarını bilen kişiler olup, çeşitli bölgelerden getirilmiştir. Şekil 8.3, 8.4 ve 8,5'de Bükreş açık hava müzesinde yer alan ve geleneksel evlere ait örnekler görülmektedir.

Şekil 8.3. Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut

Şekil 8.4. Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut

Şekil 8.5 Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut

Yapılar genellikle tek katlı ve iki oda ve bir mutfak şeklinde dizayn edilmiştir. Dışarıdan bakıldığında göze çarpan başlıca unsur büyük ve oldukça dik eğimli ahşap çatılardır. Yoğun kış şartlarından dolayı bu şekilde çatılara sahip olan yapılarda bahçe kullanımı da mevcuttur. Bazı evlerin kapıları direk yola açılırken, bazıları bahçeye açılmaktadır. Kimi evlerde bahçe kapıları oldukça büyüktür. Bunun nedeni hayvan barındırılması ve geçimin bu sayede sağlanmasıdır. Şekil 8.6 ve Şekil 8.7'de açık hava müzesinde geleneksel konut mimarisini temsil eden diğer örnekler görülmektedir.

Şekil 8.6 Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut

Şekil 8.7 Bükreş Köy Müzesi'nde yer alan geleneksel konut

Müzedeki yapıların yanı sıra Romanya köy yaşamını sergileyen çeşitli enstrümanlar, video ve ses kayıtları da mevcuttur. Müze sınırları içerisinde kilise ve yel değirmenleri de görülmektedir. Ayrıca geleneksel kostümlerin ve fotoğrafların bulunduğu bir koleksiyon da göze çarpmaktadır.

9.KARŞILAŞTIRMA ve SONUÇ

Osmanlı Mimarisi'nin Balkan ülkelerindeki yansımalarının irdelendiği çalışmada dönemin Osmanlı mimari usulü hakkında verilen genel bilgilerle birlikte, Osmanlı yapıları ile Romen yapıları arasındaki benzerlikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikli olarak Osmanlı'ların Balkanlar'daki varlığından bahsedilmiştir. Ardından Geleneksel Türk Evleri'nde ki cephe düzeni, plan tipi, teknik ve malzemeler, kapılar, pencereler, çatı örtüleri ve süslemeler ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Romen Mimarisi'ne yer verilmeden önce Balkan Yarımadası hakkında bilgi verilmiş ve Balkan Mimarisi'nin genel özelliklerinden bahsedilmiştir. Sırp, Makedon, Bulgar ve Arnavut Evleri ile örnekleme yapılmıştır. Bunun yanı sıra Geleneksel Romen Evleri'de aynı kıstaslara göre incelenmiştir. Geleneksel Romen Evleri'nin incelendiği kısımda çalışmaya ek olarak, Romanya'nın başkenti Bükreş'te yer alan Herastrau Parkı'nda ki Dimitri Gusti Ulusal Açık Hava Müzesi'nde bulunan evler de görsel kaynaklar yardımı ile cephe düzeni açısından incelenmiştir. Bu evler Geleneksel Romen Evleri'ne tipik birer örnek olarak gösterilebilir.

Çalışmada da görüldüğü gibi Osmanlı ve Romen yapılarında göze çarpan benzerliklerin başında sofalar, çatılar ve çıkma yapılar dikkat çekmektedir. Dini yapılarda ise kullanılan malzeme ve teknikler Anadolu'da Osmanlı mimari usullerine göre yapılan dini yapılarla neredeyse eşdeğerdir. Öyle ki, Köstence'de Müslüman nüfusun daha fazla olması bu etkiyi artırmaktadır.

Mimari yapıları incelerken dikkat edilmesi gereken diğer bir noktada, etki ile yansımanın ayırt edilmesidir. Aynı şeyler gibi görünse de ikisi arasındaki fark büyüktür. Yansıma mimari bir yapının olduğu gibi verilmesi, etki ise mimari usul ve örneklerden esinlenerek yeni mimari yapılar oluşturulmasıdır. Çalışmada incelenen kaynaklar ve sentezler dahilinde, Osmanlı mimarisinin Bükreş, Yaş ve Köstence bölgelerinde yansımadan çok etki yarattığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

[1] Akdemir, M. Z., Korkmaz, E. 2010. Geleneksel Konut Dokularında Malzemenin Çatı ve Cephe Kuruluşuna Etkileri: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği. 5. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu, 15 -16 Nisan 2010, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Tınaztepe Yerleşkesi Buca İzmir.

[2] Akın, N. (2001) Balkanlar'da Osmanlı Dönemi Konutları. Literatür Yayıncılık, İstanbul

[3] Akın, E.S., Özen, H. 2010. Tokat Geleneksel Evlerinin Beyhamam ve Bey Sokak Örneğinde İncelenmesi. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 167-189.

[4] Aktuna, M. 2007. Geleneksel Mimaride Binaların Sürdürülebilir Tasarım Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi Antalya Kaleiçi Evleri Örneği. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 105s, İstanbul.

[5] Artun, E. 2013. Osmanlının İlk Dönemlerinde Türk ve Balkan Kültürlerinde Etkileşim. Erişim Tarihi: 12.05.2013.

<http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/6.php>.

[6] Avcıkurt, C., Giritlioğlu, İ. 2013. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlarda Bıraktığı Tarihi Yapılar ve Kültürel Zenginliğin Bölge Turizmine Etkileri. Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(28).

[7] Aydın, D. 2004. Bina Bezeme Malzemelerinin Uygulamadaki Konumu ve Yitirilen Görsel Kalite. 2. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi, 6-7-8 Ekim, İstanbul.

[8] Ayverdi, E., H. (1979). Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri. Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul

[9] Bozkurt, G., S., 2008. Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı. Karadeniz Araştırmaları, 5 (17), 1-31.

[10] C., Başığit, A., Akkaş ve M., İ., Kartlı. 2013. Reflections of the Ottoman Architecture on the Balkan Countries: Examples of Romania- Bucharest, Yas, Constanta.2nd International Balkans Conference on Challenges of Civil Engineering, BCCCE, 23-25 May 2013, Epoka University, Tirana, Albania.

[11] Çetin, Y. 2010. Sakarya ve Çevresinden Ev Örnekleri. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 19, 67-103.

[12] Dabija, A. M. 2006. Tradition and Innovation in Contemporary Romanian Architecture. 23rd Conference on Passive and Low Energy Architecture, Geneva, Switzerland.

[13] Dalkılıç, N., Aksulu, I. 2004. Midyat Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri Üzerine Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 19(3), 313-326.

[14] Davulcu, M. 2013. Makedonya Yörüklerinde Halk Mimarisi Geleneği Üzerine Bir İnceleme. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(9) Summer, 1019-1044, Ankara.

[15] Demirci, D. 2009. Geleneksel Isparta Evlerinde Giriş Düzenlemeleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20, 187-202.

[16] Demiriz, Y. 2013. Osmanlı Mimarisi (Mimar Sinan'dan Sonraki Dönem). Erişim Tarihi: 12.05.2013. <http://www.restoraturk.com/mimarlik-mimari/mimarlik/262-osmanli-mimarisi-gec-donem-osmanli-mimarisi.html>

[17] Eldem, S. H., 1955. Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, 234s, İstanbul.

[18] Ergün, A., Çavdar, E. 2010. Geleneksel Balıkesir Dursunbey Evleri'nde Yapım Teknolojileri ve Malzeme Kullanımları. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 12(2), 1-11.

[19] Eruzun, C. 1989. Kültürel Süreklilik için Türk Evi. Mimarlık Dergisi, 236, 68-71.

[20] Gündoğdu, H. 2010. Genel Özellikleri İle Erzurum Evleri. Gündoğdu Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 3, 27-37.

[21] Halifeoğlu, M. F., Dalkılıç, N. 2006. Mardin-Savur Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri. Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 11(1), 93-111.

[22] İbrahimgil, M. Z. 2007. Bulgaristan'daki Türk Eserlerinde Duvar Süslemelerinden Örnekler. Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 43, 107-115.

[23] Karamağaralı, B., 2000. Romanya'da Osmanlı Etkisi Hakkında, Balkanlarda Kültürel Etkileşim ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyumu, 17-19 Mayıs, Bulgaristan, 399.

[24] Kariptaş, S. F., Boduroğlu, S. 2010. Sürdürülebilirlik Açısından Geleneksel Türk Evi Çatı ve Cephe Sistemlerinin İncelenmesi. Çatı ve Cephe Dergisi, 25.

[25] Kaya, F. 2006. Osmanlı Devleti' nin Rumeli' de Uyguladığı İskan Siyaseti (xv. xvi. yüzyıllar). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 82s, Ankara.

[26] Koçan, N. 2012. Tarihi Kent Koruma ve Mudurnu (Bolu) Örneği. Ordu Üniversitesi Bilgi ve Teknoloji Dergisi, 2(2), 93-102.

[27] Korkmaz, A. P. 2008. Sedad Hakkı Eldem "Türk Evi" ve Frank Lloyd Wright "Prairie Evleri" Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 14, 35-51.

[28] Köse, A. 2005. Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Kültürü İzleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 159-191.

[29] Oruç, Z. 2009. Dünden Bugüne Balkan Türklüğü: Bir Analiz Denemesi. Journal of Azerbaijani Studies, 49-59.

[30] Ovalıoğlu, İ. Ekici, C. Gündoğdu, R. and Önal, E.F. (2011). Osmanlı Mimarisi. Çamlıca Basım, İstanbul.

[31] Perker, Z. S. 2012. Geleneksel Cumalıkızık Konutlarında Cephe Özellikleri ve Günümüzdeki Durum. 6. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu, 12 – 13 Nisan 2012, Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Görükle Kampüsü Bursa.

[32] Osmanlı Mimarisi. Erişim Tarihi: 05.02.2014.
http://dilibilimi.net/kuban_osmanli_mimarisi

[33] Tali, Ş. 2005. Geleneksel Kayseri Evlerinde Süsleme. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 61-85.

[34] Tikici, M., Karatepe, S., Erdem, O. (2009) Balkanlarda Türk Kültürü: Osmanlı Sonrası Kosova’da Yaşayan Türklerin Kültürel Özellikleri ve Türkiye İle İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. 1.Uluslararası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi, 10-16 Mayıs, Priştine Üniversitesi, Priştine, Kosova.

[35] Tolacı, Ş. S. 2009. Burdur Tarihi Kent Dokusunun İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 301s, Isparta.

[36] Topçu, A. D. 2005. Kayseri’yi Okumak: Göstergibilimsel Yaklaşımla Bir Şehrin Analizi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 18, 237-246.

- [37] Traditional Serbian Architecture. Erişim Tarihi: 08.01.2014.
<http://voiceofserbia.org/serbia/story/traditional-serbian-architecture>
- [38] Uçar, H. 2008. Geleneksel Bayburt Evlerinin Plan Tipolojisi Ve Mekanların Örgütlenme Biçimleri. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 20, 147-160.
- [39] Uçar, M. 2013. Berat Bekarlar Cami Duvar Resimleri. The Journal of Academic Social Science, 6(7), 1161-1184.
- [40] Ufuk, İ. E., Eyüpgiller, K. K. 2008. Hacıhamza'da Geleneksel Konut Mimarisi ve Korunması. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 23(2), 413-424.
- [41] Varoğlu, A. G. 2013. Osmanlı Klasik Dönem Mimarisi. Erişim Tarihi: 12.05.2013. <http://www.restoraturk.com/mimarlik-mimari/mimarlik/264-klasik-donem-osmanli-mimarisi-klasik-osmanli-mimarisi.html>.
- [42] Virmiça, R. (1999) Kosova'da Osmanli Mimari Eserleri . T.C. Kültür Bakanlığı Yayinlari No, 2271, Osmanli Eserleri Dizisi No: 13, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- [43] Yazar., T., 2000. Romanyada'ki Osmanlı Mimarisinden Bazı Örnekler, Balkanlarda Kültürel Etkileşim ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyumu, 17-19 Mayıs, Bulgaristan, 852-862.
- [44] Yıldırım, K. 2006. Geleneksek Afyon Karahisar Evlerine Ait Kapılar Üzerine Ait Bir Araştırma. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 21(1), 75-85.
- [45] Yıldırım, K., Hidayetoğlu, M.L. 2009. Türk Yaşam Kültürünün Geleneksel Türk Evlerindeki Yansımaları. 4th International Turkish Culture and Art Congress/Art Activity , 02-07 November 2009, Kahire-Egypt.

[46] Yılmaz, S., Irmak, M. A., Zengin, M. 2003. Geleneksel Erzurum Evlerinde Mekan Kullanımı. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 34 (2), 173-178.

[47] Yüksek, İ. 2005. Kırklareli Geleneksel Konutlarında Pencerelelerin Karakteristik Özelliklerine Yönelik Bir Çalışma. Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6(2), 93-102.

[48] <http://www.sosyal-bilgiler.com/haritalar.html> Erişim: 02.01.2014

[49] <http://www.bulgaria-life.com/> Erişim: 27.01.2014

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mutlu İrem KARTLI

Doğum Yeri ve Yılı : İzmir, 1989

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : mutluiremkartli@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Denizli Atatürk Anadolu Meslek Lisesi, 2007

Lisans : SDÜ, Teknik Eğitim Fakültesi, Yapı Öğretmenliği, 2011

Yayınları

1. Başığit, C., Akkaş, A., Serin, E. and Kartlı, M.İ. (2011)Farklı Kür Şartlarının Pomza Agregalı Hafif Beton Özelliklerine Etkisinin Araştırılması” e-Journal of New World Sciences Academy Engineering Sciences, 1A0260, 6,(4), 1540-1546.
2. Başığit, C., Akkaş, A., Apay, A. C. and Kartlı, M.İ. (2013).Reflections of the Ottoman Architecture on the Balkan Countries: Example of Romania-Bucharest,Yas,Constanta. 2nd International Balkans Conference on Challenges of Civil Engineering, BCCCE,2013, Epoka University, Albania.